

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

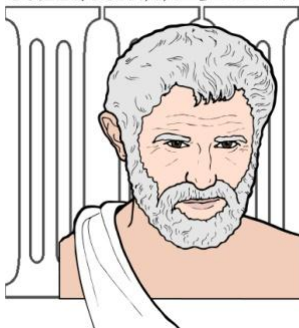
**ОЛЬВІЙСЬКИЙ ФОРУМ – 2017:
стратегії країн Причорноморського регіону
в геополітичному просторі**

ТЕЗИ

XI Міжнародна науково-практична конференція
8–11 червня 2017 р., м. Миколаїв

Гуманітарні науки

ОЛЬВІЙСЬКИЙ ФОРУМ

Миколаїв
2017

Ольвійський форум – 2017 : стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі : тези XI міжнар. наук.-практ. конф. 8–11 червня 2017 р., м. Миколаїв. Гуманітарні науки / ЧНУ ім. Петра Могили. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. – 84 с.

СЕКЦІЯ Гуманітарні науки

ПІДСЕКЦІЯ: Професійне англomовне навчання майбутніх економістів у контексті вимог сучасного суспільства

УДК 378.018.43:004.738.5]-021.161=111(043.2)

Babkova-Pylypenko N. P.,

PhD, associate professor,

Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv, Ukraine

ACCESSIBILITY OF THE EDUCATION (THE EXPERIENCE OF THE AMERICAN UNIVERSITIES IN ON-LINE COURSES STRUCTURING)

Nowadays the importance of the accessibility of education is increasing. Distance learning and on-line courses are kinds of the education which can be accepted in any part of the world.

Based on the experience of the USA universities about arranging the on-line education, the algorithm of conducting the online course should have a number of stages, such as:

- testing the personal qualities of a student (online);
- admission to the chosen course and accepting the tuition fee per course;
- pointing the tutor;
- making the individual academic plan to have credits,
- passing the control tests/exams (online or mixed);
- getting the certificate about the course; continuing the on-line education.

The main person in the online-education is a tutor who is considered to be an expert, an advisor, a leader. The directions of his activity are the following: projecting, consulting, facilitative and organizational. The professional functions of a tutor are managerial, diagnosis, motivation, planning, communication, controlling, reflexive and methodological.

The first stage of the experiment (analytical) was conducted at 12 universities in Ukraine and 2 foreign universities (Germany). The next stage of the experiment (the implemented) was made at Petro Mohyla Black Sea

National University, Mykolayiv, Ukraine. Based on the experience of this university, the structure of the on-line course «Management» as well as the advantages and disadvantages of its using will be discussed.

The course was designed for the second year students of Economic science faculty (specialization Finance and credit with the knowledge of English, language of studying is English). The course consists of 4,5 credits and contains 15 lectures (L). Petro Mohyla Black Sea National University uses Moodle so the course is a part of it. There are video lectures and power point presentations (PPP) to all topics; self-checking (SC) questions and tests to each topic are also included. There are 5 video webinars and teleconferences during the course. These webinars are aimed to discuss the unclear moments by the students. The on-line students are to apply for taking part in webinar so that the tutor knows the number of participants.

The course contains midterm (MT) and final exams (FE) as well as individual paper (IP) and presentation of this paper. Midterm is written after learning 7 topics. Midterm consists of short, long answers and case study. The time for midterm is proved both by the tutor and the student. The course moderator opens the access to the midterm and a student has 2 hours to complete it. Final exam is written after obtaining 15 topics and also consists of short, long answers and case studies; time for writing final exam is also 2 hours.

The next type of student's work is individual paper which should be written according to academic writing standards and sent to the tutor before the deadline. Presentation is done based on the individual paper and presented to other students (mainly it is done on-line by different students and it is open for public; any person can register to see and then discuss the presentation). The presentation used to be sent directly to the tutor like the additional type of work but now the students make 10–15 seconds promo of their public speaking and upload it to the group of the conducted course trying to make the promo as attractive as possible. Other students evaluate the promo and according to the range the best three presentations are chosen. Then these people present the works during online conference. The public speaking can be seen and discussed not only by the listeners of the course but also by other students (it's open). The listeners discuss and evaluate the presentations and send the feedbacks.

The on-line course consists of on-line resources (the storage of all current, support and additional information which becomes available for the students every week), communication activity (aimed to involve students into online discussion of the presentations on individual projects/on-line conference, webinars), project activity (aimed to develop the creative skills of students and means interacting with students individually on-line) and

control/effectiveness of the course (consists of the analyses of students' feedbacks and the students' evaluation by the tutor).

The effectiveness of the course is rather high (based on students' feedbacks). However, the level of individual papers and power point presentations remains not good at all. In individual papers the level of plagiarism is very high (almost 70 %). So it is not an IP, it is work on copying and pasting the borrowed information without any analyses.

So, the distance learning as well as the on-line course can be considered as the means of accessible and easy education and at the same time very effective. Structuring and the management of the on-line courses made by the foreign universities proved their effectiveness.

УДК 811.111:378.1

Khmyzova O. V.,
Ph.D. in Pedagogics, Associate Professor,
Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv, Ukraine

21ST CENTURY LEADERSHIP: REDEFINING BUSINESS EDUCATION

The higher education system in Ukraine is undergoing significant reforms. New strategic approaches are driven by such shifts in the environment as globalization, decentralization, development of information and communication technologies. Requests and needs of educational stakeholders and partners, focus on results of professional training, and modern leadership challenges touch business education also. For example, J. Boss (2016) pointed five main business leadership challenges: creating a shared purpose; measuring ROI of soft skill development; identifying and communicating success; building trust; perspective management. M. Nevins and S. Stumpf (1999) identified three groups of key leadership challenges for the 21st century business leaders: market forces, people issues and leadership competencies. As highlighted by C. Tice (2007), to succeed in changing business climate leaders must have such traits as adaptability, creative thinking, flexibility, self-awareness, decisiveness, collaborative skills, abilities to innovate, execute and be a strong role model for staff.

Therefore, while the context of the 21st leadership has changed distinctly, its content has endured the test of time. More specifically, leadership can be viewed as: a position (selected position of a person or a social group that is defined in more effective outcomes) and a process (an involvement

of followers in solving problems that are meaningful to the leader) (S.Filonovich, 2003); individual and institutional (organizational) one.

The study of educational leadership (P. Ramsden, 2013) conducted in 11 research universities (mainly in Europe) has showed that there are 9 criteria of leaders' activity (associated with an accomplished teaching environment): establishing trust; identifying problems of teaching and turning them into opportunities; discussing strategy for changes; recognition and rewarding excellent teaching and teachers' professional development; supporting change and innovation; engaging students; advertising department due to successful teaching; distribution of leadership. It is demonstrated that educators use more student-centered approach to teaching when they practice transformational leadership.

When summarizing the findings from different studies it can be concluded that transformational leadership fixes attention on a leader's ability to inspire followers by focusing on a vision that can change the structures around the organization. As S. Covey highlights: «The goal of transformational leadership is to "transform" people and organizations in a literal sense – to change them in mind and heart; enlarge vision, insight, and understanding; clarify purposes; make behavior congruent with beliefs, principles, or values; and bring about changes that are permanent, self-perpetuating, and momentum building».

Transformational leadership where «leaders and followers raise one another to higher levels of motivation and morality» (J. Burns, 1978) includes the four leadership characteristics: charisma or idealized influence, inspirational motivation, intellectual stimulation, and individualized consideration (B. Bass & B. Avolio, 1994). J. Kouzes and B. Posner (1995) emphasize the importance of exemplary leadership for creating the leader-follower trust as a central part for transformational leadership.

Transformational leaders are often measured based on how much they showcase certain characteristics, referred to as the «Big Five»: openness to experience, conscientiousness, extraversion/introversion, agreeableness, and neuroticism/emotional stability.

As J. Kouzes and B. Posner (2012) point out: «Leaders get people moving. They energize and mobilize. They take people and organizations to places they have never been before. Leadership is not a fad, and the leadership challenge never goes away». J. Kouzes and B. Posner' (1987) Five Practices of Exemplary Leadership (Model the Way; Inspire a Shared Vision; Challenge the Process; Enable Others to Act; Encourage the Heart) remain not only relevant to today but also critical to a leader's success.

Concurrently, it is important to redefine business education in Ukraine, treating leadership as a strategy, moving beyond sustainable development

and implementing new model of training process based on deep approach principles to teaching in higher education institutions (P. Ramsden, 2011): interest and explanation; concern and respect for students and student learning; appropriate assessment and feedback; clear goals and intellectual challenge; independence, control, and engagement; learning from students. This can be illustrated by teaching Business English course as a unique leadership and professional improvement opportunity aiming to provide future economists not only with knowledge of a foreign language, but also with an in-depth understanding of an increasingly complex market leadership. It is constructed to help students in dealings with the complex interdisciplinary issues, bearing in mind that every person has the capacity to lead; leadership is a transformational, multifaceted, and collaborative process; it strives to create positive changes and to reach shared goals. By using various interactive methods of learning, taking part in business cases and research projects, discussing objectives, content and processes of their work at regular periods, gaining qualitative feedback future economists develop their own understanding of leaders and leadership.

УДК 37.041-047.22:33-051-057.875

Kasiants S. E.,
senior lecturer,

Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv, Ukraine

USAGE OF THE «MIND-MAP» TECHNIQUE IN THE PROCESS OF LEARNING MEDICAL TERMINOLOGY IN A FOREIGN LANGUAGE

Introduction. Foreign language training at the university is focused on developing abilities of students to learn, willingness to self-development, mastering ways of adapting to the professional activity. Development of the reorientation process program of students' foreign language training to use self-educational skills in practice is carried out by using interactive methods, including the method of "mind-maps", which is a particularly effective means of vocabulary systematization in the process of studying medical terminology during the foreign language classes. Due to this analyzing the peculiarities of using such interactive technique as «mind-maps» is rather actual in the process of professional training of students of medical specialty.

Analysis of research and publications. Cognitive modeling is analyzed in the works of Z. Avdeeva, A. Fedulov and A. Huff as a means of students' actualization of acquired knowledge on the topic, working with information during learning process, and is a visual representation of related concepts reflecting the interdisciplinary relationship between basic concepts. Mind-map, according to T. Byuzen, is a visual schematic representation of the problem and its solution capabilities, a description of the various situations indicating the causes and possible consequences for any kind of activity.

Problem statement. The aim of the article is to study the peculiarities of the «mind-maps» usage in the process of foreign language training of students of medical specialty.

The content of research. The topic of a mind-map varies depending on the discipline and its content. Major benefits of using mind-mapping include the following aspects: mind-mapping encourages a more brainstormy approach; mind mapping forces you to write just a few words as a summary, rather than continuous text; with mind-mapping you automatically structure your ideas. Working on constructing mind-maps, students of medical specialty follow such steps as: writing the main topic in an oval in the middle of the board with some lines coming out of it to suggest a mind-map that is about to be made; brainstorming some subtopics for the inner ring, and also further individual words for the end branches; collecting suggestions for words for the end branches, possible ways that this sub-topic could be modified; writing up a second sub-topic using another group as a starting point, and afterwards adding to this in turn, again using suggestions from the group.

Exercises involving developing mind-maps are also an effective technique of forming analytical skills of students of medical specialties. During studying medical topics in English students of medical specialty should study a lot of terminology in a foreign language. It is reasonable to recommend students to present them visually in the form of schemes and charts in order to recapitulate obtained knowledge. This also allows the lecturers to monitor students' level of preparation on a specific topic. Mind-maps should be made based on specific case histories which include analysis of health problems and possible consequences, involving the students of the group with the help of «brainstorming».

In particular, during studying the discipline «Foreign language», students of medical specialty make up the mind-map that contains the formulation of the analyzed problem in the middle, and background information on the left in the form of structured geometric shapes. For example, during learning the topic «Diseases» students make mind-maps which include the following information: type of diseases, major causes,

symptoms, consequences, examples of case histories. The same technique can be used in summarizing major terminology on the topic «Heart». Students receive scheme of the heart structure analyzing and presenting the functions of each part.

The usage of information technologies during practical classes in the process of constructing mind-maps is an effective way of forming computer literacy of students of medical specialty. For instance, students get acquainted with such computer programs as: prezi, Freemind, yEd, Ekpenso, Cayra, Xmind, View Your Mind, which let them make mind-maps in virtual environment.

Conclusions. Thus, developing mind-maps allows students to form skills of systematization the received information. It is also an effective method to systematize the acquired knowledge on each topic and provides the opportunity to students to visualize the information in the form of flowcharts.

УДК 378.016:811.111]:61–057.875(091)(043.2)=111

Dimant G. S.

senior lecturer,

Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv, Ukraine

HISTORICAL ASPECTS IN TEACHING ENGLISH FOR THE MEDICAL STUDENTS

The history of medicine is a science that studies the development of medical science and practice in various socio-economic formations in inviolable connection with the world history. It gives students an opportunity, on the basis of studying the past of medical science and practice, to correctly and objectively estimate the achievements of modern medicine, compare it with the ancient practice in order to foresee its development in the future.

That is why, the history of medicine, as a subject of teaching, is a scientific professional introduction to the specialty. The study of the history of medicine is of great significance for the formation of a scientific outlook, historical thinking, extending the theoretical knowledge of the future doctor, forming his feelings of humanism, internationalism and even patriotism. At the same time, knowledge of history helps to see and to trace the succession of generations in medical science and practice from ancient to the modern times.

Our course of the history of medicine is divided into general and specific. The task of the general history of medicine includes the study of challenges the thorough disclosure of which makes it possible to reveal the methodological and natural scientific bases of medicine of different epochs, the most important tendencies and directions of its development as well as methods of approaches to solve certain phenomena of general medical nature. The general history of medicine is the connection between all subjects that are studied by the medical students in a medical department.

The history of medicine studies the emergence and development of individual medical disciplines, biographies of prominent scientists and physicians, their contribution to science, the formation of scientific schools, the history of medical establishments, etc. The questions of the history of medicine of different medical specialties are studied at the corresponding medical departments which should acquaint students with the achievements in their field of medicine on the professional level.

Teaching of the history of medicine makes up the system of historical medical education of the future doctor, which is the meaning of continuous historical education in a medical college. Without knowledge how medicine was evolving in the past centuries it won't be possible for the future doctors to look into the future tracing down the logics of its development.

The history of medicine as a science is closely connected with the development of society, the change of socio-economic conditions, and the history of the culture of peoples. Studying the past of medicine, we can estimate the achievements of modern medicine and trace the prospects for its further development.

Knowledge of the history of medicine is of great importance for the formation of the outlook of the future specialist, enriching him with theoretical knowledge, the ability to analyze events connected with his profession, giving the feelings of humanism and patriotism.

The past of medicine is recreated on the basis of facts and sources. All historical sources are divided into 7 main groups:

- 1) written
- 2) material
- 3) ethnographic
- 4) oral (folklore)
- 5) linguistic
- 6) film and photo documents
- 7) phonodocuments.

Periodization of the world history of medicine.

Primitive society about 2 million years ago – the 4th millennia BC.
About 2 million years old (20,000 centuries)

Ancient world 5th millennium BC – the middle of the 1st millennium AD. About 4 thousand years (40 centuries)

The Middle Ages – the middle of XVII century. About 1200 years (12 centuries)

New time mid XVII – early XX century. About 300 years (3 centuries)

The newest history – the beginning of the XXI century. About 100 years (Less than a century)

УДК 372.881.111.1

Постикіна Є. Г.,
викладач,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

АСПЕКТИ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (АНГЛІЙСЬКОЇ) ДЛЯ СТУДЕНТІВ НАПРЯМКУ ПІДГОТОВКИ ОБЛІК І АУДИТ

Інтеграція України в міжнародний простір зумовлює потребу в нових підходах до навчання фахівців зі спеціальності облік і аудит англійській мові відповідно до міжнародних стандартів мовної компетенції. Особливої значущості набуває формування навичок і вмінь професійного ділового спілкування іноземною мовою у розрізі їх спеціальності.

На сучасному етапі розвитку міжнародного економічного співробітництва збільшується потреба в економістах, які володіють англійською мовою у контексті своєї професії. Це висуває підвищені вимоги до рівня оволодіння іноземною мовою студентів ВНЗ економічного профілю напрямку підготовки облік і аудит. Забезпечення цього рівня є можливим через підвищення готовності до професійної адаптації під час навчального процесу з використанням інтеграції дисциплін економічного, комп'ютерного циклу та англійської мови як навчальної дисципліни.

Існують деякі суперечності у підготовці фахівців: разом з необхідністю формування всебічно розвинутої особистості з високим рівнем знань іноземної мови необхідна спеціальна підготовка кваліфікованих кадрів для суспільного виробництва в умовах інформаційних технологій; об'єктивними потребами суспільства в кадрах (за професіями) і професійними схильностями молоді; запи-

тами практики й недостатнім рівнем професійної адаптованості майбутніх бухгалтерів.

Зростаючі вимоги до якості знань випускників вищих навчальних закладів є результатом науково-технічного прогресу, в умовах якого не може залишатися незмінним освітній процес. Високі вимоги соціального замовлення передбачають підготовку фахівців напрямку облік і аудит, які були б здатні оптимально виконувати поставлені завдання на виробництві та у фінансовій сфері. Досягнення високого рівня професіоналізму у самостійному прийнятті обґрунтованих рішень та виконання поставлених завдань випускниками є неможливим без оволодіння основами професійної адаптації та методами інформаційних технологій, у свою чергу якість забезпечується вільним володінням англійською мовою. Це вимагає створення відповідних умов для забезпечення професійної адаптації майбутніх фахівців до нових умов виробництва ще під час навчання у вищих навчальних закладах, що обумовлено вимогами Болонського процесу.

Для підготовки фахівців напрямку облік і аудит необхідна мотивація з боку особистого оточення, особливо з боку вищого навчального закладу.

Модель організації навчального процесу мотиваційного типу навчання англійської мови на основі навчальної автономії студентів передбачає відображення логіки опанування змісту у вигляді структурованої інформації, поданої у таблицях і графічних схемах разом з усним роз'ясненням важливості опанування іноземної мови для майбутньої особистої реалізації. Вони містили перелік завдань, відповідних процедур (дій) щодо їх послідовного виконання у процесі опрацювання інформаційно-тематичних блоків (далі ІТБ), визначали відповідні групи вправ (рецептивні, рецептивно-репродуктивні, продуктивні) і час, необхідний для їх опрацювання.

Така методика передбачає опрацювання студентами спеціалізованої термінологічної лексики економічного змісту шляхом створення навчальних проектів, які уможливають реалізацію принципу автономії навчальної діяльності з урахуванням її рівнів. При розробці студентами навчальних проектів професійно орієнтованого змісту, використовуються специфічні принципи системної єдності, сумісності, типізації та розвитку:

- системної єдності – відповідність певній економічній діяльності шляхом опрацювання ІТБ за напрямком підготовки облік і аудит та суміжним економічним напрямкам;

- сумісності – відповідність продукції та послуг, що розглядаються у навчальному проекті, діючої класифікації;

- типізації – орієнтація на розробку дій для отримання продукції відповідної якості, передбаченої навчальним проектом і відповідної діючим нормативним вимогам ІТБ;

- розвитку – забезпечується через усвідомлення студентами роботи маркетингової служби підприємства для виявлення сегменту ринку постачання продукції, а також доцільності внесення змін у навчальний проект.

У процесі створення навчальних проектів для студентів з англійської мови здійснюється у два етапи:

- підготовчий етап – передує початку широкої спеціалізації та передбачає навчання мови загального вжитку;

- основний етап – передбачає навчання англійській мові для ділового спілкування фахівців економічних спеціальностей в цілому та напряму підготовки облік і аудит зокрема.

- спеціалізований етап – передбачає навчання вузькоспеціалізованої англійської мови для ділового спілкування фахівців напряму підготовки облік і аудит.

На підготовчому етапі відбувається активізація творчих здібностей студентів за рахунок надання їм автономії у процесі проведення рольових ігор і розробки навчальних проектів, що не обмежені професійними рамками базової спеціалізації. Проведення ділових ігор і виконання проектування на основному етапі має на меті залучення студентів до процесу проектування у сфері економічної діяльності, яка обмежувалася професійно-орієнтованою спрямованістю. Зважаючи на це, кожний ІТБ основного етапу розвиває і поглиблює набуту студентами понятійну базу відповідного ІТБ підготовчого етапу.

Організація і реалізація вказаних етапів передбачає вирішення таких завдань:

1. Визначення початкового рівня володіння мовою шляхом виконання студентами вхідного тесту з метою відбору на його основі груп експериментального навчання та контрольних груп з урахуванням середнього показника рівня сформованості лексико-граматичних умінь (%), який мав бути одного порядку.

2. Експериментальне навчання впродовж підготовчого етапу на основі навчання англійської мови для повсякденного спілкування шляхом надання студентам автономії у виконанні самостійної роботи індивідуально-творчого характеру з опрацювання мовного матеріалу.

3. Проведення кінцевого контролю з оцінювання продуктивних умінь (говоріння, письмо), набутих у результаті навчання на підготовчому етапі.

4. Експериментальне навчання протягом основного етапу на основі навчання англійської мови шляхом надання студентам автономії через застосування у процесі навчання самостійної індивідуально-творчої роботи з опрацювання мовного матеріалу.

5. Проведення кінцевого контролю з оцінювання продуктивних умінь (говоріння, письмо), набутих у результаті навчання на основному етапі.

6. Експериментальне навчання протягом спеціалізованого етапу на основі навчання англійської мови шляхом практичних завдань підвищеної складності, застосування у процесі навчання самостійної індивідуально-творчої роботи з опрацювання спеціалізованих термінів.

7. Проведення кінцевого контролю з оцінювання продуктивних умінь (говоріння, письмо, вирішення спеціалізованих завдань), набутих у результаті навчання на спеціалізованому етапі.

8. Протягом усього періоду підвищувати мотивацію студентів до підвищення рівня знання англійської мови.

Отже, враховуючи, що продуктивні вміння, набуті в процесі навчання, є об'єктивним проявом і показником навчальної автономії студентів, контроль на усіх етапах повинен здійснюватися за рівнем сформованості продуктивних умінь (говоріння, письмо), що оцінюються наприкінці підготовчого, основного та спеціалізованого етапів.

УДК 378.147.091.33:811.111]:33-057.875(043.2)

Мкртчян А. Р.,
викладач,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ ЕКОНОМІЧНИХ НАУК

Невід'ємною складовою професійної підготовки студентів факультету економічних наук є вивчення іноземної мови, яка є важливою запорукою їхньої майбутньої вдалої кар'єри. Вивчення іноземної мови – крок надто важливий, тобто, потребує значних зусиль. Для досягнення високого рівня іноземної мови викладачеві важливо знати новітні методи викладання, спеціальні навчальні техніки та прийоми, щоб оптимально підібрати той чи інший метод відповідно до рівня знань, потреб, інтересів студентів тощо. Рациональне та вмотивоване використання методів навчання на

заняттях іноземної мови вимагає креативного підходу з боку викладача, адже «педагогіка є наукою і мистецтвом одночасно, тому і підхід до вибору методів навчання має ґрунтуватися на творчості педагога».

На сучасному етапі існує багато методик вивчення іноземної мови у вищих навчальних закладах. Кожна методика має певні особливості, деякі мають більшу популярність, деякі – меншу.

При відборі сучасних методів навчання необхідно врахувати наступні критерії, відповідно до яких використані методи повинні:

- створювати атмосферу, в якій студент почуває себе вільно і комфортно, стимулювати його інтереси, розвивати бажання практичного вживання іноземної мови;

- заохочувати студента в цілому, зачіпаючи його емоції, почуття, тощо;

- стимулювати його мовні, когнітивні і творчі здібності;

- активізувати студента, роблячи його головною діючою особою в навчальному процесі, активно взаємодіючою з іншими учасниками цього процесу;

- створювати ситуації, в яких викладач не є центральною фігурою, тобто, студент повинен усвідомити, що вивчення іноземної мови пов'язано з його особистістю та інтересами, а не з прийомами і засобами навчання, використаними викладачем;

- навчити студента працювати над мовою самостійно на рівні його фізичних, інтелектуальних та емоційних можливостей – одночасно забезпечити диференціацію і індивідуалізацію навчального процесу;

- передбачити різні роботи в аудиторії: індивідуальну, групову, колективну, певною мірою, яка стимулює активність студентів, їх самостійність, творчість.

На сьогодні існує багато методик викладання англійської мови, також регулярно з'являються і розробляються нові. Тому кожен викладач може обрати для себе оптимально відповідну методику викладання. Сьогодні при викладанні англійської мови у вищих навчальних закладах найчастіше використовуються класичні методи:

- 1) прями метод;

- 2) аудіовізуальний і аудіолінгвальний методи;

- 3) граматико-перекладний метод;

- 4) комунікативний метод.

Викладання англійської мови проходить за комунікативно спрямованою методикою, яка дозволяє досягати мову в режимі живого спілкування. В основі процесу – активна участь у діалогах та ролевих

іграх, читання текстів, засвоєння основних граматичних конструкцій, і обов'язковим є вивчення стандартних письмових граматичних та лексичних правил. Різновидів тут може бути безліч, але основним результатом у будь-якому разі буде володіння та розуміння мови. Щоб зробити традиційні заняття цікавими, підвищити ефективність навчального процесу і рівень знань учнів, ми використовуємо інноваційні методи.

УДК 378.147.091.33:316.77]:[658:005.574)(043.2)(100)

Коровіна В. Д.,
викладач,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ МІЖНАРОДНИХ БІЗНЕС ПЕРЕГОВОРІВ

У сучасному світі міжнародні переговори набувають все більшого значення у веденні бізнесу. Існують різні види тренінгів, на яких вчать як вести переговори з клієнтом, замовником, з представниками міжнародних компаній, але основною перешкодою являється відмінність культур між особами з обох сторін переговорів.

Будь-який вид міжнародних бізнес-відносин передбачає міжкультурне спілкування та порозуміння з представниками той чи іншої культури. Основними бар'єрами в міжнародних відносинах можуть виступати менталітет, цінності та релігія представників різних культур, що в свою чергу створює проблему у веденні спільного успішного бізнесу. Розгляд основних особливостей міжкультурних переговорів залишається актуальною, оскільки представники різних країн з різними культурами все частіше спілкуються в сучасному світі.

Навчання міжкультурній комунікації має на увазі ознайомлення та вивчення насамперед культури, звичаїв та цінностей як свого народу, так і культури древніх народностей. У ході міжнародних переговорів корисно буде розглянути культурні аспекти та зрозуміти ставлення свого співрозмовника до вибору учасників переговорів, до їх цінностей та пріоритетів.

В ході ділових міжнародних переговорів виявляються різноманітні культурні особливості. При підготовці до таких переговорів треба зазначити, що у кожній національності, у кожному народі та країнах існують деякі особливості переговорів, такі як:

- роль погляду;
- відстань між партнерами;
- пунктуальність та час;
- привітання.

Для того, щоб уникнути конфліктних ситуацій у процесі міжкультурної комунікації, Варною було виділено шість основних перешкод або «каменів спотикання», що стоять на заваді ефективної міжкультурної комунікації:

1. Допущення подібностей.
2. Мовні відмінності.
3. Помилкові невербальні інтерпретації.
4. Упередження та стереотипи.
5. Прагнення оцінювати.
6. Підвищена тривога або напруга.

При ознайомленні та виявленні основних перешкод, які можуть виникати при веденні міжнародних переговорів, можна досягти успішних результатів, підписання контрактів та співпраці.

Існує досить багато факторів, які необхідно брати до уваги, перш ніж вступати в переговори з бізнесменами з абсолютно іншої культури і різним підходом до бізнесу. Освоєння і розуміння важливості міжкультурних переговорів, допоможе бізнесменам правильно вести переговори, готувати презентації проектів для клієнтів і тримати ситуацію під контролем.

УДК 378.091.33–027.22:33–057.875(043.2)

Стройнецька І. В.,

викладач,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

МЕТОДИ СТВОРЕННЯ ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНОГО СЕРЕДОВИЩА У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЕКОНОМІСТІВ

На разі сучасні вимоги до діяльності фахівців економічних спеціальностей мають тенденцію не тільки до підвищення рівня володіння прикладними компетенціями у порівнянні із фундаментальними знаннями, але й до високої мобільності. Це не може не знаходити відображення у процесі професійної підготовки, проте проблемою вітчизняної освіти в цілому і економічної зокрема,

залишається відносно невелика частина практичної підготовки, обмеженість баз практики та розрив між теоретичною підготовкою та організацією застосування отриманих знань. Це відбувається в першу чергу через відсутність методично-обґрунтованих програм практичної підготовки на базах проходження практики, які б мали актуалізувати зв'язок отриманої теоретичної інформації з області фундаментальних знань та її практичного втілення в умовах виконання виробничої задачі. Це стосується, як вузько спеціалізованих компетенцій, так і загальних прикладних навичок, володіння якими на сучасному рівні забезпечує мобільність професійної підготовки майбутнього економіста. Як зазначає нобелівський лауреат Рональд Коуз, «Такий розрив економіки, та практичної економіки, завдає значної шкоди як бізнес-спільноті, так і економіці, як академічній дисципліні. Оскільки економіка мало що дає, менеджери та бізнесмени залежать від власних суджень та емпіричних правил прийняття рішень».

Отже, метою дослідження є розробка перехідної системи формування практичних компетенцій студентів-економістів, шляхом організації практично-орієнтованого середовища. Цей підхід має вирішити такі проблеми, як трансформація теоретичного матеріалу у прикладні навички, формування актуальних та релевантних практичних компетенцій, що відповідають сучасним професійним вимогам, забезпечення отримання різнорівневого досвіду, від пошуково-аналітичної діяльності до безпосереднього виконання професійних навичок у квазивиробничому середовищі. Дослідження, присвячені вивченню освітніх програм з економіки в університетах Канади, Австралії та США з'ясували, що у другій половині ХХ сторіччя акцент у вивченні економіки змістився у бік формалізації, через що підвищилась кількість студентів, які не вбачали економічну освіту продуктивною та корисною, та абітурієнтів, які не бачили прямого зв'язку між економічним ступенем та можливістю працевлаштування. Зарубіжна система пододала такі тенденції за рахунок дворівневої системи освіти проте вітчизняна дворівнева система, на разі, не забезпечує адекватного вирішення цих проблем, у першу чергу, через великий розрив рівнів – фундаментального та практичного, важливою проблемою залишається і невідповідність баз практики, відсутність чіткої системи засвоєння навичок, через неузгодженість програми з виробничими необхідностями. Така ситуація протирічить сутності поняття професійна підготовка, адже не є сукупністю конкретних предметних знань, умінь і навичок, які дозволяють виконувати роботу в певній сфері діяльності. Таким чином, вирішення проблеми

вбачається у введенні компонента практико-орієнтованого середовища на рівні аудиторної підготовки.

Практико-орієнтоване середовище включає в себе ряд різнорівневих компонентів, таких як:

- введення у робочу програму актуальних актуального практичного матеріалу, з урахуванням останніх тенденцій у вимогах до практичної діяльності (застосування нових програм ведення звітності, додатків інтернет-банкінгу, ресурсів для створення інфографіки, тощо);

- застосування практично-орієнтованих методів навчання, їх підбір максимально відповідно до теми, що максимально наблизить засвоєння теоретичного матеріалу до практичного застосування (проектні роботи, фокус-групи, аналітичні презентації на противагу інформативним, тощо).

- адаптація фундаментального матеріалу для моделювання практичних ситуацій та вирішення економічних, фінансових, бізнес-задач.

- ознайомлення та робота із сучасними ресурсами для пошуку інформації, обробки даних, формування звітів, супроводу доповідей. (Серед найуніверсальніших можна відмітити такі ресурси, як Wordle або Tagxedo, що допомагають оформлювати текст у специфічні «хмари слів», що чинять візуальний вплив на користувача, або ресурс Google Public Data Explorer, що оптимізує пошук інформації з відкритих статистичних джерел всього світу).

- впровадження досвіду роботи педагогів-тьюторів, що забезпечують передачу студентам професійно важливих знань шляхом таких видів роботи, як воркшопи, майстер-класи тощо.

Такі методи організації практико-орієнтованого середовища забезпечать перехідний етап між теоретичною підготовкою та формуванням прикладного досвіду застосування навичок у реальних умовах. Поєднання рівнів фундаментальної освіти, практики у виробничому середовищі та перехідної ланки формування практичних компетенцій дозволяє отримувати вдосконалений освітній продукт у вигляді системи знань та вмінь, що роблять молодого фахівця конкурентоспроможним на ринку праці.

Висновки: Таким чином, для формування професійних компетенцій майбутніх економістів, необхідно не тільки на базі практик, але й на базі університету, створити таке середовище практико-орієнтованого спрямування, яка забезпечить взаємодію та взаємовплив усіх суб'єктів та об'єктів професійної підготовки. Зазначені методи оптимізують створення такого середовища на базі навчального закладу, що забезпечує якісно новий рівень отримання знань.

ПІДСЕКЦІЯ: Проблеми та перспективи розвитку підприємства в Україні

УДК 330.131.5:631.11

Кузьменко О. Б.,

д-р екон. наук професор,

Кузьменко Б. П.,

канд. екон. наук, доцент кафедри,

ЧНУ ім Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Зростання ефективності – це закономірний, стійкий та об'єктивний процес функціонування економіки. Він слідує із законів: прогресивного розвитку економіки, зростання продуктивності праці, економії робочого часу і реалізується у всіх галузях народного господарства. Одним з основних факторів цього процесу є ефективність використання ресурсів. Розробка критеріїв її оцінки дає змогу обґрунтувати господарські рішення щодо раціонального використання ресурсного потенціалу.

Ефективність використання ресурсів в аграрному виробництві характеризується в цілому такими ж критеріями і показниками, що й ефективність інших галузей народного господарства. Разом із тим вона безпосередньо пов'язана з особливостями цієї галузі, які зумовлені, по-перше, використанням у складі ресурсів специфічного і головного засобу виробництва у сільському господарстві – землі, по-друге, робочий період не збігається з періодом виробництва, внаслідок його сезонності, по-третє, територіальне розміщення виробництва.

Одним із основних методологічних підходів визначення критеріїв ефективності використання ресурсів є порівняння показників з їх нормативними значеннями або розрахунок відносного показника на підставі співвідношення нормативних і фактичних значень.

Наприклад, Тарасова В. В. пропонує за індикатор ефективності використовувати показники ресурсоємності. Нормативний рівень ресурсоємності являє собою той мінімальний розмір ресурсів, який повинен функціонувати в процесі виробництва (за певних умов) для одержання одиниці продукту. Відношення нормативного і фактичного рівнів ресурсоємності представляє відносний показник – коефіцієнт

ефективності K_e . Він дає змогу оцінити ефективність використання ресурсів за формулами:

$$K_e = P_{\text{вн}}/P_{\text{в}}, \quad (1)$$

$$P_{\text{в}} = P/B, \quad (2)$$

$$P = \sum (P_k/\sum P_k), \quad (3),$$

де $P_{\text{вн}}$, $P_{\text{в}}$ – ресурсоємність відповідно нормативна і фактична; P – питомий розмір сукупних ресурсів; B – питомий розмір валової продукції; P_k – розмір кількісного виробничого ресурсу агропідприємства (земельних і трудових ресурсів, засобів і предметів праці); $\sum P_k$ – загальний розмір кількісного виробничого ресурсу по регіону (району, області, державі).

Нами запропоновано вдосконалення цієї методики у визначенні нормативної ресурсоємності земельних ресурсів. Більш точно вона встановлюється на підставі даних агрохімічної паспортизації земельних ділянок аграрних підприємств, що проводиться обласними філіями ДУ «Держґрунтохорона». За указом Президента України № 1185/95 від 02.12.1995 р. вона є обов'язковою і здійснюється через кожні п'ять років.

В агрохімічному паспорті поля земельної ділянки відображають всі якісні характеристики ґрунту: щільність, вологість, вміст гумусу, рухомих форм поживних речовин, мікроелементів, рівень забруднення ґрунту. Ці дані порівнюються з оптимальними рівнями або гранично-допустимими концентраціями і на їх підставі визначається зведена еколого-агрохімічна оцінка в балах. Добуток балів на коефіцієнт 0,41 визначає зерновий ресурс поля в ц/га зернових одиниць. Зерновий ресурс і приймається за нормативну ресурсоємність земельної ділянки, яка належить до фактичної урожайності в коефіцієнті ефективності.

Якщо $P_{\text{вн}} = P_{\text{в}}$, то має місце нормальна витрата ресурсу на одиницю споживчої вартості, якщо $P_{\text{вн}} > P_{\text{в}}$ – значить за інших рівних умов у процесі виробництва була фактично задіяна менша кількість ресурсів, ніж за оптимальним варіантом для даних умов, тобто ресурси були використані раціональніше, одержана в результаті продукція менш ресурсномістка, а сам процес виробництва був ефективним, якщо $P_{\text{вн}} < P_{\text{в}}$ – ресурси використовували нераціонально, має місце їх перевитрата, а виробництво не ефективне.

Коефіцієнт ефективності є зіставним як у часі, так і в просторі. Його високі значення свідчать про те що організація виробництва налагоджена чітко, висока трудова дисципліна, досконала технологія, ремонт і експлуатація машин. Тому, як стверджує Пасхавер Б. Й., рівень ресурсоємності може служити індикатором ефективності діяльності аграрних підприємств.

Мельничук Л. С.,
канд. екон. наук, доцент б.в.з. кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили,
м. Миколаїв, Україна

Дранус В. В.,
асистент кафедри,
Подільський державний агро-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Зміни в економіці України нерозривно пов'язані зі зміною пріоритетів, підходів та методів управління підприємствами. Ефективність діяльності сучасного підприємства залежить від багатьох зовнішніх і внутрішніх чинників. Вплив зовнішніх чинників на управління підприємством обумовлює його адаптованість і пристосованість до зовнішніх умов. Внутрішнє середовище підприємства складається з багатьох управлінських систем і підсистем, які потребують відповідних методів управління. Часто успіх підприємств залежить від правильно обраних заходів щодо удосконалення різних аспектів управління. Традиційні методи управління підприємством мало підходять у швидкозмінному конкурентному середовищі. Процес, який направлений на виживання та стабільне функціонування підприємства в сучасних умовах є розвиток. Тому, розвиток є важливою умовою ефективності життєдіяльності підприємств.

Застосування новітніх підходів, принципів, методів, інструментів в управлінні підприємством для забезпечення його успішного функціонування в конкурентному ринковому середовищі є головною складовою успіху підприємства як на внутрішньому ринку, так і на зовнішньому. Дослідження і вдосконалення системи управління, як в рамках окремого підприємства, так і держави, суспільства в цілому сприяє швидкому та ефективному впровадженні нових механізмів управління, які відповідають сучасним потребам.

Основою забезпечення стійкого функціонування підприємств та їх здатності до розвитку є забезпечення належного рівня конкурентоспроможності, прибутковості, платоспроможності, стійкості та, як наслідок, зростання ринкової вартості підприємства. Ці параметри залежать від ефективності управління ними як на рівні підприємства в

цілому, так і від взаємоузгодженості дій усіх підрозділів та фахівців підприємства. Практичне розв'язання цього завдання має забезпечуватися формуванням системи економічного управління підприємством.

Узагальнюючи поняття економічне управління підприємством у сучасних умовах можна стверджувати, що це ефективна система, здатна забезпечити швидку адаптацію підприємства до змін його бізнес-середовища за умов максимально можливого врахування запитів і задоволення потреб потенційних споживачів. У такій системі отримання прибутку, слід, розглядати не як основну мету діяльності підприємства, а виключно як результат ефективного функціонування правильно побудованої управлінської системи.

Основними передумовами, які спонукають підприємство до вдосконалення системи управління економічним розвитком є:

- кризові ситуації його господарсько-фінансової діяльності підприємства, який є свідченням того, що існуючі внутрішні організаційні форми діяльності, стиль та методи управління вичерпали себе;

- зміни у зовнішніх умовах господарювання, що обумовлюють нові загрози та виклики, на які підприємство повинно знайти адекватну відповідь. Зміни, які відбуваються в підсистемах підприємств, повинні забезпечувати кращу адаптацію до нових умов господарювання, максимально використовувати нові позитивні сигнали, які йдуть від зовнішнього оточення;

- накопичення потенціалу розвитку, тобто сукупності ресурсів, здатностей та компетенцій, якими володіє підприємство та відповідно до яких існуючий стан справ вже розглядається як такий, що не відповідає наявним можливостям. Накопичення потенціалу провокує питання щодо ступеню його реалізації, яке і обумовлює передумови розвитку підприємства;

- недосконалість системи управління, невідповідність форм, методів стилю управління існуючим реаліям ведення бізнесу. Це обумовлює потребу у впровадженні різноманітних управлінських новацій, виникненню нових підрозділів, розукрупненні бізнесу тощо;

- досягнення ліміту можливостей зростання ефективності господарювання та продуктивності праці в межах існуючої організаційної структури підприємства обумовлює доцільність їх реорганізації для зняття існуючих протиріч та виявлення нових імпульсів зростання;

- зміна цільових орієнтирів споживачів (покупців) підприємства, що обумовлює потребу в удосконаленні як самого продукту (товару, роботи, послуги), так і системи його збуту (реалізації), усіх складових маркетингового комплексу підприємства;

– підвищення конкурентності ринку, на якому працює підприємство, зниження конкурентоспроможності. Формування основними конкурентами нових довгострокових конкурентних переваг обумовлює зацікавленість у впровадженні їх досвіду, знаходження нових підходів до ведення бізнесу (на засадах реінжинірингу, бенчмаркінгу тощо).

Економічне управління будується на цілеспрямованих рішеннях, що приймаються на основі аналізу та багатоваріантних економічних розрахунків на майбутній (плановий) період з урахуванням індикативного планування, яке має характер рекомендацій загальнодержавного чи регіонального рівнів. Сучасні державні програми є орієнтирами для розробки конкретних планів кожним суб'єктом господарювання. Сутність упровадження економічного управління суб'єктом господарювання полягає в розробленні планів роботи та заходів забезпечення їхнього виконання на велику, середню і малу перспективи.

Заходи щодо вдосконалення управління підприємством дозволять значно скоротити апарат управління шляхом поліпшення його організаційної структури, визначити відповідальність працівників, чітко визначити організаційну та виробничу структуру підприємства.

Отже, при постійному ускладненні зовнішніх умов функціонування підприємств, підвищенні вимог зацікавлених осіб впровадження концепції економічного управління уможливить забезпечити досягнення поставленої мети – належний економічний стан підприємства, який є передумовою його довготривалого існування та розвитку, зростання цінності підприємства для усіх груп стейкхолдерів. З метою вдосконалення та створення ефективного функціонування сучасної системи економічного управління підприємством слід: застосовувати сучасні засоби і методи керування в межах обраної концепції управління, для забезпечення прийняття ефективних рішень, а також організаційних, кадрових і технічних рішень; удосконалювати організаційну структуру підприємства; покращення інформаційної системи управління підприємством, для можливості швидкого доведення рішень до виконання; використовувати світовий досвід, а також шукати шляхи співпраці всередині країни з іноземними партнерами для забезпечення необхідного рівня якості розвитку системи економічного управління на підприємстві.

Мицкевич Н. В.,
канд. екон. наук, доцент кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили
Мицкевич Д. І.,
юрист,
м. Миколаїв, Україна

НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Сьогодні Україна зацікавлена у налагодженні співробітництва в науково-дослідній сфері сільського господарства, започаткуванні спільних з іншими країнами інвестиційних проектів, зокрема, у галузі виробничої кооперації, активізації співпраці на рівні ділових кіл (B2B), збільшенні обсягів та розширенні номенклатури торгівлі сільськогосподарською продукцією. Вплив зовнішніх, політичних та економічних факторів суттєво впливає на географічну карту експорту Україною продукції агропромислового комплексу та харчової промисловості. Сучасні реалії змушують українських виробників нарощувати експортний потенціал країни у принципово нових геополітичних умовах, освоювати нові ринки збуту, збільшувати обсяги експорту і таким чином підвищувати якість продуктів.

За підсумками 2016 року до п'ятірки найбільших споживачів української продукції АПК та харчової промисловості входять країни Європейського союзу – їх частка складає 28,3 % галузевого обсягу експорту (\$2,6 млрд), Індія – 9,4 % (\$854 млн), Єгипет – 8,8 % (\$799,1 млн), Китай – 8,8 % (\$798,3 млн) та Туреччина – 4,2 % (\$379,4 млн).

Канада займає приблизно 1 % зовнішньої торгівлі України, свідчать дані Державної служби статистики України. Наша країна має від'ємний торговий баланс із Канадою, зокрема, й в АПК: у першому кварталі 2016 року експорт склав \$462 тис., імпорт – \$11,1 млн.

Доступ до ринку сільськогосподарської продукції Канади характеризується високим рівнем тарифного захисту – Канада практикує жорстку систему квотування імпорту. У липні 2016 року **Україна та Канада підписали угоду про Зону вільної торгівлі (ЗВТ).**

Переваги та недоліки ухвалення угоди про Зону вільної торгівлі з Канадою

Переваги	Недоліки
<p>Фактично зняття торгових обмежень і повне скасування торговельних мит на 98 % українських товарів і 72 % канадських.</p>	<p>У Договорі повністю вилучені три широкі групи товарів – м'ясо птиці, яйця, молочні продукти і молоковімісні продукти, в тому числі сири. Ці товари можна буде продавати за нульовою ставкою ввізного мита лише в рамках глобальних квот Канади (коли країна-походження товару немає значення).</p>
<p>Після набуття чинності скасовуються торгові мита на рибу, зернові, вина, соки, хлібобулочні вироби, а також на одяг, металопродукцію, комплектуючі та електротехніку.</p>	<p>Через надвисокі ставки мит українські продукти просто неконкурентні. Загалом, в Угоді визначено квоти на 108 тарифних ліній.</p>
<p>Документ дає можливість українським і канадським компаніям брати участь у державних закупівлях обох країн.</p>	<p>В Канаді найвищі імпортні мита для України на м'ясо птиці, яйця, молочні продукти і молоковімісні продукти, в тому числі сири. Середньозважена ставка, яку Канада застосовує до українського молока – 183,05 % ; українського м'яса птиці – 213,78 % ; українських яєць – 89,2 %.</p>
<p>Перша Угода України з країною північно-американського регіону, що охоплює ринок великого масштабу. Угода України з Канадою є додатковим фактором включення нашої країни в глобальний ланцюг виробництва товарів з доданою вартістю</p>	

У рамках ЗВТ українські експортери отримують можливість постачати товари АПК за нульовою ставкою ввізного мита, особливо товарів із високою доданою вартістю. Це, передусім, кондитерські вироби, консервовані та готові овочі, олія, соки, алкогольні напої та рибна продукція.

Угода надає змогу створити необхідні для економіки умови розвитку, наприклад, сприяти розвитку конкурентного середовища.

У березні 2017 року відбулося приєднання України до Декларації та набуття членства в Інвестиційному комітеті ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку), що сприятиме залученню в Україну прямих іноземних інвестицій, оскільки це свідчить про запровадження Україною міжнародних стандартів здійснення інвестиційної діяльності; сприятиме поліпшенню конкурентного середовища та впливу на впровадження та розповсюдження інновацій.

УДК 658.3:005.95

Семенчук І. М.,

канд. екон. наук, доцент кафедри,
ЧНУ ім Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

УПРАВЛІННЯ СТРЕСОМ: ПІДХОДИ ДО РЕГУЛЮВАННЯ

На сучасному етапі важливу роль у житті людей відіграють стреси. Стрес – це реакція організму на зовнішні подразники, загрозу, негативні емоції, втому, нервові напруження. Першим сформулював поняття «стрес» Ганс Сельє. Саме слово «стрес» означає (англ. «stress» – напруга) «тиск». Під час стресу організм виділяє гормони стресу (адреналін і кортизол). У невеликих кількостях стрес корисний для організму та життя, він допомагає активізувати сили організму, допомагає думати і приймати рішення, піднімає життєвий тонус і робить нас більш енергійними. Отже, стрес – це фізичне та емоційне відчуття напруження, яке може статися у результаті реакції організму на різні ситуації або почуття, найчастіше його спричиняють розчарування, злість або нерви. Майже регулярно виникають ситуації, які негативно впливають на людей і викликають у них почуття стресу, а це може призвести до виникнення серйозних проблем із фізичним та емоційним здоров'ям. Стреси підривають наш імунітет, роблять нас уразливими для інфекцій. До далеко не повного списку патологій, причина яких пов'язана з переживанням стресів, належать депресія, тривожність, інфаркт, інсульт, ослаблення імунної системи й як наслідок вразливість

до різноманітних інфекцій, починаючи з банальних застуди і герпесу й закінчуючи такими грізними, як СНІД, деякі форми раку, ауто імунні захворювання, на кшталт ревматоїдного артриту або розсіяного склерозу. Стрес нерідко викликає шкірні реакції (висип, сверблячку, різноманітні дерматити тощо), порушення роботи шлунково-кишкового тракту, безсоння, різні неврологічні хвороби...

Сучасний стиль нашого життя настільки швидкий та вимогливий, що кількість захворювань, спричинених стресом, постійно зростає, і чим більше людина переживає через щось, тим важче це контролювати. Найбільш тривожний момент цієї проблеми у тому, що більшість людей, які страждають на стрес, не роблять нічого, щоб його зменшити, і врешті-решт, за все доведеться розплачуватися їх здоров'ю.

За таких умов, важлива увага повинна приділятися підвищенню культури саморегуляції, стресостійкості, з метою формування здатності особи свідомо протистояти тривалому стресу. В результаті відбудеться адаптація до стресової ситуації, відповідно можна говорити про те що ми навчилися вміло управляти стресом. Відрив від стресогенної ситуації є одним із засобів уникнути стрес. Для цього необхідно розробити систему пріоритетів у своєму сьогоденні, навчитись говорити «ні», коли досягнута межа напруги, після якої неможливо брати додаткове навантаження. В міжособистих та міжуправлінських відносинах не займати агресивну позицію. Результативними способами також є спорт; лікування сонцем; хобі та творчість; народні методи (лазня і апітерапія); заспокійливі ванни; лікування тваринами.

Отже, вийти зі стресу можна самостійно. Проте у разі хронічного стресу іноді не уникнути звернення за медичною допомогою. Є ряд ознак, при яких рекомендується звернутися до психолога: стрес і почуття тривоги тривають більше двох тижнів; відчуття пригніченості і апатії; суїцидальні думки, думки про відсутність сенсу життя; зниження імунітету, поява психосоматичних захворювань; проблеми зі сном: безсоння, кошмари; хронічна втома, слабкість, підвищений або знижений апетит.

Для того, щоб допомогти людині позбутися депресії, потрібно постаратися різко змінити обстановку, вивести людину на прогулянку, познайомити з цікавими людьми. Допомогти в цьому також можуть здоровий міцний сон, санаторний відпочинок, поїздки на море. Для людей віруючих ідеальний варіант – читання молитви. Вона пригнічує дію стресоутворюючих факторів і допомагає уникнути нервозності. У якості більш доступної альтернативи можна здійснювати чаювання. Чай є хорошим антидепресантом. Головне – вибрати той, який за смаком. Для того, щоб не піддаватися стресовим ситуаціям, потрібно обов'язково

вести здоровий спосіб життя. Для цього потрібно правильно харчуватися, в їжу вживати тільки натуральні продукти тощо.

Важливо пам'ятати, що в одній ситуації підійдуть одні способи управління стресом, в іншій, відповідно, – інші прийоми відходу від нього. Головне, визначитися з тим, «хто в домі господар – людина або його емоції»?

ПІДСЕКЦІЯ: Проблеми ринку землі в умовах децентралізації в Україні

УДК 332.1

Волчецький Р. В.,
аспірант кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ НА РЕКРЕАЦІЙНИХ ТЕРИТОРІЯХ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРИРОДНИХ ПАРКІВ

Актуальним завданням для всіх галузей народного господарства країни стає, насамперед, вивчення і використання міжнародних правових норм під час імплементації нашого законодавства. Міжнародні правила щодо використання природоохоронних територій започатковані з підписанням у 1972 році Стокгольмської декларації з питань навколишнього середовища Конференції ООН. Саме там було задекларовано, що захист зразків усіх головних типів екосистем повинен бути фундаментальною вимогою національних програм охорони природи. З того часу охорона еталонних екосистем стала основним принципом створення природно-заповідних об'єктів країн світу.

Об'єктом дослідження є національні природні парки, як території, що об'єднали функції захисту природи і організації туристичної діяльності. Концепція національних природних парків та збереження природи є більш прийнятною для суспільства, так як особливий статус цих територій не настільки жорстко асоціюється з обмеженнями. Для ширшого розкриття суті об'ємної функції і визначення цілей та завдань національних природних парків у сфері туризму і відпочинку, ми робимо спробу визначити слабкі і сильні сторони можливостей розвитку туризму в НП.

Сильними сторонами національного природного парку як установи, так і території є певні конкурентні переваги в плані сталого розвитку. Відповідно під слабкими сторонами ми маємо на увазі ті характеристики, які перешкоджають сталому розвитку туризму і територій природно-заповідного фонду в цілому. Створення умов для регульованого туризму і відпочинку являє собою комплексну задачу та вимагає високого рівня менеджменту в цій сфері економіки.

Національний природний парк – це охоронна територія, призначена переважно для захисту екосистеми і екологічного туризму. Як бачимо, тут туризм є рівноцінною складовою визначення. В Законі ж України «Про природно-заповідний фонд України» національні природні парки є природоохоронними, рекреаційними, культурно-освітніми, науково-дослідними установами загальнодержавного значення, що створюються з метою збереження, відтворення і ефективного використання природних комплексів та об'єктів, які мають особливу природоохоронну, оздоровчу, історико-культурну, наукову, освітню та естетичну цінність. А вже в покладеннях на ці установи завдання поруч зі збереженням цінних природних та історико-культурних комплексів і об'єктів, є – створення умов для організованого туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних природних комплексів та об'єктів. Наступними функціями парків, відповідно до законодавства, стало проведення наукових досліджень природних комплексів, розробка наукових рекомендацій з питань охорони навколишнього природного середовища і ефективного використання природних ресурсів; проведення екологічної освітньо-виховної роботи.

На наш погляд, туризм у процесі управління діяльністю національних природних парків має розглядатись іще як одна з найбільш перспективних галузей місцевої економіки, в сталому розвитку якої зацікавлені різні сторони, а саме: органи влади і управління різних рівнів, спеціалізовані комерційні структури, а також місцеве населення. Тільки таке розуміння туризму має передбачати необхідність більш високої координації дій з його розвитку між залученими в цей процес сторонами. Метою організації цього процесу має стати реальна можливість максимально реалізувати туристський потенціал території і досягти сприятливого соціально-економічного результату.

Національні природні парки мають можливість впливати на процеси розвитку туризму як напрямку своєї діяльності через:

- створення умов для розвитку відповідної інфраструктури;
- професійний підхід до формування туристського пропозиції національних природних парків;
- гостинність та забезпечення високого рівня обслуговування відвідувачів;
- активізацію підприємницької активності, насамперед, місцевого населення,
- побудова партнерських відносин зі спеціалізованими комерційними структурами, а також з місцевими і регіональними органами влади та управління.

Оскільки розвиток туризму і відпочинку пов'язаний з більш інтенсивним природокористуванням, цей процес вимагатиме від національних природних парків більш ефективного використання існуючих правових та інших механізмів регулювання своєю діяльністю. Регульований туризм і відпочинок у національних природних парках має цілий ланцюг сильних і слабких сторін, загроз і можливостей.

УДК 338.43

Горлачук В. В.,
д-р екон. наук, професор кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

МОДЕЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО ПОСТУПУ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА

Тривожний стан сільських територій, у широкому розумінні цього слова, свідчить про реальну загрозу гармонійної життєдіяльності людини на селі.

Критичним залишається антропогенне навантаження агроєкосистеми Землі, зруйновано соціально-економічну стабільність на селі, втрачено можливість самореалізуватись людям з метою задоволення власних потреб і потреб сім'ї.

Альтернативи зростанню добробуту, поліпшенню умов праці і життя сільських людей, їх соціального захисту, зближення соціальних груп і прошарків українського суспільства, збалансованості економіки через створення на селі гармонізації економічних, політичних, культурних, правових, духовних умов, що визначаються реальними потребами населення, – просто немає.

З точки зору соціальної спрямованості економічна політика розвитку сільських територій може бути успішно реалізована завдяки горизонтальній інтерпретації організаційного, техніко-технологічного, фінансового процесу завоювання частки внутрішніх і зовнішніх ринків.

Одним із інструментів досягнення цієї умови є створення системи (мережі) сільських поселень з функціями «міні-держави» у державі, які гарантуватимуть гідне життя на основі реальних суспільно-політичних потреб громадян. Це дає реальну можливість виходу на рівень формування і розвитку містечок Європейського типу, які синхроні-

зують роботу в усіх сферах життєдіяльності територіальних громад з позиції їх цільової орієнтації на кінцеві результати.

Відповідно до цього економічно-політичного «ноу-хау», на основі багатючих природних, трудових, економічних, інституціональних та інших ресурсів відкриваються широкі перспективи розвитку вільної ініціативи цілої мережі дрібних і середніх товаровиробників, всіх сфер економічної діяльності на селі, що сформує сприятливі передумови вмотивованості сільського населення до участі у виробничому процесі у межах функціональних обов'язків.

Прагматична спрямованість, підкріплена відповідним інструментарієм та сучасними управлінськими прийомами розкриває широкі можливості опанування спектру видів господарської діяльності на селі, які раніше не тільки не розглядались, але й не ставились на порядок денний.

Пріоритетне значення надається виробництву всіх видів рослинницької і тваринницької продукції, їх глибокої переробки з подальшою реалізацією на внутрішньому і зовнішньому ринках. На основі використання маркетингу з метою вивчення інтересів селян у відповідних послугах розвиваються інші сфери діяльності з використанням інноваційних технологій, використовуючи при цьому кращі особисті якості менеджера: винахідливість, комунікабельність, впевненість та ін.

І що головне, то це те, що управління повинно носити гуманістичний характер, орієнтуючись не тільки на економічні пріоритети, але й психологічні.

Викладені положення мають принципово важливе значення для розвитку ефективного економічного процесу на селі.

Авторська модель розвитку сільських територій, у сучасних реаліях України, дозволяє вирватися селу із зачарованого кола, зробивши рішучі кроки для досягнення його економічних цілей у стратегії розвитку, сприяє самоорганізації особистостей у громадському житті на засадах загальнолюдської моралі, реалізувати потенціал робочої сили на селі, відповідно до наявних природних ресурсів тієї чи іншої території.

Але саме тут постає архіважливе питання як розв'язувати цю проблему через брак грошових коштів.

Щоб реалізувати проблему, що розглядається, за наявної економічної ситуації, потрібно, у рамках однієї сільської ради, на першому етапі перетворень в середньому щонайменше 250 тис. американських доларів.

Кращим варіантом реалізації цього «ноу-хау» є розроблення пілотного проекту, який продемонструє перспективність формування

високоєфективної функції «міні-держави» у державі, вселивши впевненість громад, держави, інвесторів у правильності і безпрограшності обраного курсу розвитку сільських територій.

Розуміння значущості і ключової ролі сільських територій в економічній, політичній і культурній сферах життя є неодмінною мотиваційною умовою формування їх вільного розвитку для досягнення стратегічних цілей.

УДК 332.3

Чичкалюк Т. О.,
канд. екон. наук, доцент (б.в.з.) кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ДЕРЖАВНИЙ КАДАСТР ПРИРОДНИХ ЛІКУВАЛЬНИХ РЕСУРСІВ ЯК ОСНОВА УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ СФЕРИ ТУРИЗМУ ТА КУРОРТІВ

Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 168-р від 16 березня 2017 року було схвалено важливий і довгоочікуваний документ «Стратегія розвитку туризму та курортів до 2026 року». Тим самим, Держава Україна, підтвердила, що завдячуючи потужному природно-рекреаційному і історико-культурному потенціалу активно долучається до створення національного туристичного продукту, як вагомій частки світової туристичної індустрії.

У документі чітко надано перелік обговорених і прийнятих стратегічних цілей, серед яких: забезпечення ефективного і комплексного використання наявного курортно-рекреаційного потенціалу шляхом розв'язання проблеми рекреаційного природокористування і охорони навколишнього природного середовища та удосконалення територіальної структури сфери туризму та курортів.

Актуальними і нагальними стають процеси формування об'ємного просторового ресурсу землі в контексті ефективного розвитку оздоровлення і інших видів рекреації і туризму. Ці процеси вимагають упорядковану інвентаризацію наявних природних ресурсів, насамперед оздоровчих і лікувальних. З метою забезпечення збору, обробки, збереження та аналізу інформації про стан навколишнього природного середовища, прогнозування його змін, а головне розробки науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень в

Україні створюється система Державних кадастрів природних ресурсів. Природними ресурсами називають системи природи, що використовуються як джерела засобів існування людей. Це земельні, лісові, водні та мінеральні ресурси, атмосфера і гідросфера Землі, сонячна енергія, клімат.

Для створення і ведення Кадастру використовується інформація, що одержана шляхом проведення спеціальних натурних спостережень, аналітичних робіт тощо. Відомості для ведення кадастру подаються з документованих джерел інформації, зокрема, з даних Державного земельного кадастру; МОЗ; Державного картографічно-геодезичного фонду; Державного інформаційного геологічного фонду; містобудівного кадастру населених пунктів; Мінприроди та ін. В формуванні державного кадастру лікувальних ресурсів виростає значення і відповідальність регіональних громад. Миколаївська область має певний досвід. Так, нами було досліджено матеріали першої розвідки грязьового родовища Тилігульського лиману (його бальнеологічну оцінку, підрахунок запасів лікувальних грязей) зроблену в 1979 року Одеським науково-дослідним інститутом медичної реабілітації та курортології Міністерства охорони здоров'я України на замовлення Миколаївської обласної ради по управлінню курортами профспілок.

Згідно з Постановою КМ України від 11.12.1996 № 1449 Тилігульське родовище грязей віднесено до об'єктів категорії лікувальних. У 1985 р. ДКЗ СРСР (протокол від 22.02.1985 № 9676) затверджено запаси бромних (40,8–56,6 мг/дм³) хлоридних натрієвих вод високої мінералізації (24,4–30,7 г/дм³) Коблівського родовища Миколаївської області, які виводяться свердловинами № 5р, № 6р і № 7р. у кількості 532 м³/добу за категорією А.

Безперечним є той факт, що існує економічна, екологічна і соціальна доцільність подальшого розвитку оздоровчо-рекреаційного і курортного комплексу України в цілому і причорноморських регіонів зокрема. Сьогодні ми впевнено констатуємо, що створення Державного кадастру природних лікувальних ресурсів знаходиться в початковому стані і потребує активізації діяльності всіх установ і організацій, що визнані державою як виконавці наповнення і опрацювання даних, так і місцевих громад.

Підсекція: Проблеми та перспективи бухгалтерського обліку в Україні

УДК 657.1:332.3

Белінська С. М.,

канд. екон. наук, доцент кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ФЕНОМЕН ОБ'ЄКТА ОПОДАТКУВАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Україна – це 603 628 км² національного та 0,44 % світового земельного багатства. Українську землю по-різному називають, – годувальницею народу, національним надбанням, а сьогодні навіть «яблуком розбрату». Але для нашої країни – це насамперед цінний ресурс, який потребує особливого нагляду та ефективного використання.

Найбільш повним та доцільним, на нашу думку, є визначення Б. Ф. Заболоцького, який охарактеризував неоднозначність ресурсів, тобто це можуть бути як певні елементи, так і їх властивості, або ж результати діяльності, а також наголосив на можливості їх використання у майбутньому з метою отримання тих чи інших благ, переважно сировинного або продовольчого призначення.

Зважаючи на те, що під поняття природних ресурсів підпадає величезна кількість елементів та природних компонентів, то у науковій літературі їх прийнято також поділяти відповідно до певних ознак. Наше завдання полягає у визначенні місця земельних ресурсів серед усіх різновидностей та категорій природно-ресурсного потенціалу.

Серед масиву понять та термінів економічного напрямку вирізняють безліч різних найменувань, що характеризують окремі об'єкти у сфері землекористування, та викликають певні розбіжності у їх розумінні. Зокрема виникають достатньо вагомі проблеми при тлумаченні таких понять, як земельні ресурси, земельні ділянки, земельні паї (частки), сільськогосподарські угіддя та землі сільськогосподарського призначення, що однаково розуміють під собою частину верхнього покриву земної кори.

Велика кількість термінів, що розуміють під собою схожі за своїм об'єктивним значенням предмети, вносить деяку невпорядкованість у систему нормативного регулювання, зокрема податкового, та її практичного застосування. Тому варто чітко розмежовувати розглянуті

категорії, і розуміти змістову належність для конкретного випадку їх застосування.

Окрім цього варто зауважити, що сам термін «земельні ресурси» являє собою обмежену, але не окреслену частину земної поверхні, а отже не може бути ідентифікованим, тому увага акцентується саме на земельних ділянках, що на відміну від земельних ресурсів, мають установлені межі і відображаються в бухгалтерському обліку, а отже і аналізуються та контролюються в межах конкретного суб'єкта.

Отже, очевидним є те, що поняття «земельні ресурси» та «земельні ділянки» є однозначно не однорідними. Це пояснюється тим, що більшість авторів під першою категорією розуміють сукупність усіх наявних земель, що використовуються суспільством в цілому, а розглядаючи термін «земельна ділянка», звертають увагу на обмеженість її меж та цільову спрямованість. Зауважимо, що ділянка є частиною земельних ресурсів, а отже, поняттям вужчим. Це дозволяє встановити контроль за конкретною частиною цього ресурсу в цілях її збереження та ефективного використання. Саме тому ми вважаємо доцільним обліковувати саме земельні ділянки, а не земельні ресурси.

Формування земельної ділянки полягає у визначенні земельної ділянки як об'єкта цивільних прав, тобто передбачає визначення її площі, меж та внесення інформації про неї до Державного земельного кадастру.

Більш близьким до категорії земельної ділянки є поняття земельної частки (паю). На відміну від ділянки пай є умовною часткою земель, які належали колективним сільськогосподарським підприємствам, сільськогосподарським кооперативам, сільськогосподарським акціонерним товариствам, розмір якої визначений в умовних кадастрових гектарах. Місцезнаходження та межі такої земельної частки (паю) не визначені. Отже, земельна частка (пай) не є земельною ділянкою та не належать до об'єктів нерухомого майна. Але при цьому варто зазначити, що в обліку ми відображаємо саме оренду земельних паїв (часток), оскільки продані вони не можуть бути, але становлять головну частину фонду сільськогосподарських земель. Тобто єдиного правильного підходу до розуміння цих понять немає, оскільки їх тлумачення суперечить їх суті. На практиці ми бачимо, що поняття земельного паю та земельної ділянки ототожнюються, хоча на нашу думку земельні ділянки можуть конкретніше представити інформацію про ту чи іншу частину землі, що використовується суб'єктом господарювання. Як вже зазначалось вище, земельні ділянки підлягають поділу за цільовим призначенням, що і робить їх універсальними порівняно з іншими категоріями.

Таким чином, предметом нашого дослідження є всі категорії земель, але з урахуванням специфіки їх використання та податкових наслідків, що виникають у розріз діяльності підприємств та організацій різних організаційно-правових форм.

Безпосереднім об'єктом правового регулювання використання земель виступає певна визначена територія, що є просторовою сферою діяльності суб'єкта, де він може займатися виробництвом продукції і зведенням будинків, виробничих споруд та інших об'єктів, потрібних для обслуговування основної діяльності. Отже, для земельних ресурсів характерне їх використання не тільки як засобу виробництва (виращування сільськогосподарської продукції), але й як просторово-операційного базису, що властиве всім категоріям земель.

У Земельному кодексі України мають місце терміни «земля» і «земельна ділянка», хоча визначення дається лише щодо останнього. Це пояснюється тим, що об'єктом правовідносин з використання землі завжди є індивідуально визначена земельна ділянка, яка являє собою частину земної поверхні з установленними межами, певним місцем розташування, з визначеними щодо неї правами.

Специфічними ознаками земельних ділянок, які характеризують їх як об'єкт земельних відносин, є: обмеженість площі; локалізованість за місцем розташування; вони є нерухомим об'єктом і основним засобом виробництва в сільському господарстві; земельні ділянки і права на них, а також міцно пов'язані з ними об'єкти (грунт, замкнені водойми, ліс тощо) перебувають в обігу неподільно. При цьому ключовим питанням, що порушується у проведених нами дослідженнях є визначення об'єкта обліку для потреб оподаткування у сфері землекористування.

Отже, об'єктом нарахування податку на землю є земельна ділянка, яка перебуває у користуванні платника, а саме – вартісна її форма, тобто грошова оцінка такої земельної ділянки. Але при цьому ми виявили недоцільність такого оподаткування з точки зору ефективності використання землі, оскільки розмір платежу залежить не від результату господарювання на землі, а від її вартості та площі.

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ: ТЕХНІЧНА СТОРОНА ПИТАННЯ НА ПРИКЛАДІ ПРОГРАМИ «М.Е.ДОС»

Електронний документообіг – це перспектива ведення майже всіх бізнес-процесів в Україні. Він надає можливість створювати, підписувати, відправляти та приймати юридично підтвержені документи у лічені хвилини. При цьому досягається значна економія фінансів за рахунок відмови від матеріалів, що забезпечують паперовий документообіг, а також кур'єрських і поштових послуг. Важливою перевагою програм для електронного документообігу є функції автоматичної перевірки правильності заповнення, а також повідомлення про приймання документів. Таким чином, використання електронного документообігу – це не лише заощадження часу бухгалтера і грошей підприємства, але й захист від штрафів.

Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг» визначено, що оригіналом електронного документа вважається електронний примірник документа з обов'язковими ревізитами, у тому числі з електронним підписом автора або підписом, прирівняним до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис».

Електронний цифровий підпис використовується фізичними та юридичними особами – суб'єктами електронного документообігу для ідентифікації підписувача, підтвердження цілісності даних в електронній формі та захисту від перекручувань та виправлень. Крім того, відносини, пов'язані з електронним документообігом і використанням електронних документів, регулюються Конституцією України, Цивільним кодексом України та низкою інших нормативно-правових актів. Така солідна нормативно-правова база сприяє впровадженню електронного документообігу в масштабі усієї країни.

Доволі часто програмне забезпечення, що представлено на ринку, передбачає обмін документами за допомогою електронної пошти. Але така система має низку мінусів. Зокрема, треба знати електронну пошту контрагента і стежити за тим, чи не змінилася вона. А одержувача слід повідомити про відправку важливих документів, щоб він міг проконтролювати їх отримання, адже лист може не дійти або,

як часто буває, просто потрапити у спам. Тобто за такого документообігу все одно доведеться витратити час на постійну комунікацію з контрагентом. Тоді як процес електронного документообігу через програму «М.Е.Дос» забезпечується за допомогою спеціальної розробки – сервера електронного документообігу.

Це спеціальний сервер, який створений для підвищення рівня надійності і захисту передачі інформації. Доступ до документів на сервері можливий тільки після входу з використанням діючого сертифіката електронного цифрового підпису. А ідентифікація контрагента за унікальним поєднанням полів ЄДРПОУ і коду філії унеможливує потрапляння документа до сторонніх осіб. Крім того, сервер електронного документообігу сприяє прискоренню процесу обміну документами між користувачами. Доставка документа відбувається автоматично під час отримання пошти у програмі.

Процес створення, відправлення та узгодження первинного документу між контрагентами може відбуватися двома способами.

Першим способом створення первинного документа відбувається в такому порядку: головне меню програми Первинні документи – Реєстр первинних документів. Потім обрати команду Файл/Створити/Первинний документ. У відкритому вікні Створення звіту необхідно вибрати потрібний первинний документ і натиснути кнопку Створити. Реквізити підприємства програма заповнить автоматично. Заповнення решти полів, які стосуються реквізитів контрагента, номенклатури товарів, одиниць виміру та інших даних, у програмі відбувається за допомогою довідників. Після чого заповнений і підписаний документ можна надсилати на узгодження контрагентові, якому він призначений.

Другим способом створення первинного документа відбувається на підставі вже існуючого первинного (початкового) документа. У розділі Реєстр первинних документів обирається вже існуючий документ, наприклад рахунок, у контекстному меню обирається команда Файл/Створити на основі і з випадуючого списку обирається потрібний документ. Створюваний документ відкриється в окремій вкладці. Поля акта заповнюються автоматично на підставі даних, внесених до початкового документа. Після чого документ можна надсилати контрагентові для узгодження.

Отже, другий спосіб полегшує роботу бухгалтера і заощаджує час, бо відсутні процеси створення, заповнення і редагування первинних документів.

Контрагент-одержувач отримає документ під час перевірки кореспонденції, яка передбачена у програмі. При цьому він повинен

дати відповідь контрагенту-відправнику про те, приймає він документ, відхиляє його чи ж редагує і відправляє назад.

Якщо документ затверджений, значить, він прийнятий і буде надісланий у програму відправнику. Якщо ж у прийнятті вирішили відмовити, необхідно вказати причину такого рішення і надіслати документ на доопрацювання. Для цього програмою «М.Е.Дос» навіть передбачено стандартні шаблони відповідей. Після погодження документ потрапляє до Реєстру первинних документів. Це означає, що роботу над ним завершено, і він захищений від подальших змін. У такому вигляді він зберігається у програмі на випадок перевірки або ж подальшого підтвердження домовленостей із контрагентом.

УДК 657.37

Бурлан С. А.,

канд. екон. наук, професор б.в.з. кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

Каткова Н. В.,

канд. екон. наук, доцент кафедри,
НУК ім. адм. Макарова, м. Миколаїв, Україна

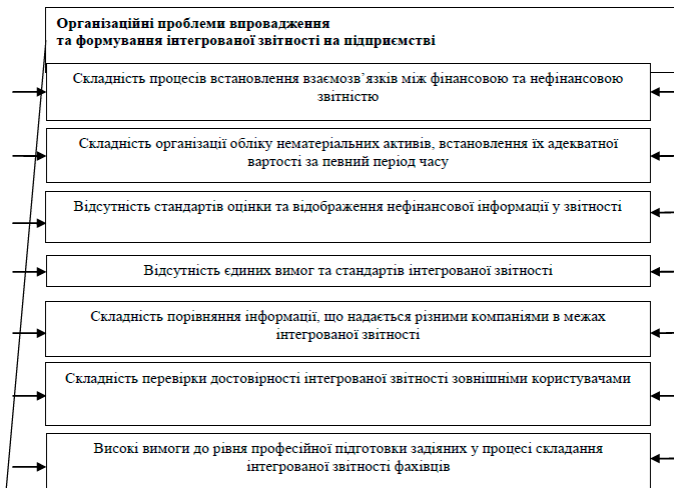
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Функціонування підприємства в сучасному економічному середовищі все частіше характеризується категоріями сталого розвитку, для якого однаково важливими є досягнення фінансових результатів, вирішення суспільних проблем, а також захист навколишнього середовища. Саме через різноманітність цілей розвитку підприємства, викликану зміною умов та пріоритетів суспільно-економічного середовища, відбуваються суттєві зміни в інформаційному забезпеченні процесу прийняття управлінських рішень керівництвом підприємств.

Інтегрована звітність, на відміну від існуючих традиційних систем звітності, обліку та контролю, являє собою джерело істотної інформації про стратегію організації, проблеми та тенденції управління та шляхи вирішення комерційних, соціальних і екологічних питань. За допомогою ефективного об'єднання різних сфер, які поєднуються в інтегрованій звітності (економіка, екологія, суспільство з одного боку, в іншому контексті – оцінка як матеріальних, так і нематеріальних аспектів та умов діяльності організації), керівництво підприємства має

можливість не лише отримати у розпорядження інформацію про результати діяльності у минулому, але й демонструвати довгострокову перспективу формування цінності компанії в майбутньому, і, що важливо, описуючи діяльність компанії у певному контексті (соціальному, економічному, екологічному).

Усі зазначені ключові переваги інтегрованої звітності є передумовами стратегічного розвитку бізнесу, що застосовує цю модель звітності, оскільки вона пов'язує стратегічні аспекти діяльності організації з її результатами на операційному рівні, зобов'язаннями по вирішенню важливих екологічних, соціальних та економічних питань. Водночас, поряд з перевагами використання інтегрованої звітності, існують певні проблемні аспекти організаційного характеру, що ускладнюють швидке та ефективне впровадження та поширення інтегрованої звітності в практиці сучасних підприємств (рис.1).

Рис. 1. Організаційні проблеми впровадження та формування інтегрованої звітності на підприємстві

Безумовно, однією з головних проблем в сфері інтегрованої звітності, яка по сьогодні залишилася нерозв'язаною, ні в глобальних масштабах, ні на рівні України, є відсутність відповідних стандартів, що забезпечували б порівнянність, зв'язність, достовірність та можливість контролю інтегрованої звітності. Впровадження інтегрованої звітності, стандартизованої на міжнародному рівні, з одного боку,

дозволило б підприємствам вирішити проблему подання звітної інформації за єдиними правилами, що діють у всьому світі, а з іншого – забезпечило б сприйняття інтегрованої звітності не як знаряддя піару, а як форму комплексного представлення інформації щодо фактичної та актуальної ситуації на підприємстві.

До найбільш значущих проблем використання прогресивних моделей звітності в Україні можна також віднести діючу нині тенденцію відображення мінімальних фінансових результатів через фіскальну спрямованість бухгалтерського обліку. Інтегрована звітність у цьому контексті функціонально забезпечує можливість для керівництва та власників підприємства мати інформацію, необхідну для прийняття обґрунтованих та доцільних управлінських рішень щодо поліпшення результатів діяльності в довгостроковій перспективі, що забезпечується передусім шляхом постійного та послідовного зростання ефективності використання ресурсів на підприємстві.

Подолання зазначених проблем організаційного забезпечення формування інтегрованої звітності сучасних підприємств є важливим завданням розвитку сучасної системи обліку та контролю підприємств.

Безумовно, не всім підприємствам вигідно детально розкривати інформацію не лише про власне фінансове становище (що часто вимагається законодавством країни), але й про інші аспекти діяльності. Проте бажання формування позитивного іміджу компанії, передусім серед інвесторів, отримання довіри клієнтів у зв'язку з доступністю інформації та її відкритістю, стимулює та стимулюватиме надалі все більшу кількість підприємств використовувати у своїй практиці модель інтегрованої звітності як базової в корпоративній системі обліку та контролю.

УДК 339.38:64.018

Великий Ю. В.,

д-р екон. наук, професор, кафедри

Крючковська Т. О.,

старший викладач

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ І АУДИТ В УКРАЇНІ

Україна інтегрується у світову економіку. Тому їй необхідний новий погляд на систему внутрішнього контролю і аудиту. Система внутрішнього контролю – сукупність організаційних заходів, методик і процедур, які прийняті керівництвом організації для впорядкованого і

ефективного ведення господарської діяльності підприємства, яка у тому числі включає нагляд і контроль за виконанням вимог законодавства України; точністю і повнотою документації бухгалтерського обліку; своєчасністю підготовки фінансової звітності; запобіганні помилок і викривлень; виконання наказів і розпоряджень адміністрації; забезпечення збереження активів суб'єкта.

Внутрішній контроль і аудит є важливою ланкою системи господарювання на підприємствах. Його роль постійно зростає, тому висвітлення сучасних тенденцій трансформації внутрішнього контролю і аудиту не втрачає своєї актуальності.

В Україні багато підприємств страждають від неефективного використання різного роду ресурсів – людських, фінансових, матеріальних, від нестачі необхідної для прийняття правильних рішень інформації, викривлення звітності, шахрайства з боку персоналу і менеджменту. Подібних проблем, на нашу думку, можна запобігти шляхом створення на підприємствах ефективної системи внутрішнього контролю.

Будь-яка діяльність всередині організації проходить в рамках двох систем – операційної і системи контролю. Операційна (організаційна) система контролю потрібна для досягнення поставлених цілей. Система контролю пронизує операційну (організаційну) систему і складається у загальному вигляді із процедур, правил, інструкцій, бюджетів, процедури обліку і звітності. Така система направлена зрештою на створення необхідних передумов і підвищення ймовірності того, що підприємство в цілому і його менеджмент, зокрема, досягнуть поставленої мети.

Поняття внутрішнього контролю не нове. Воно з'явилося в лексиконі ще на початку XVIII ст. і з часом еволюціонувало. На початку XX століття система контролю діяльності представляла сукупність трьох елементів – розділення повноважень, ротація персоналу, використання і аналізу облікових записів. Пізніше функції внутрішнього контролю значно розширилися і стали включати організацію і координування дій, які направлені на забезпечення активів, перевірку надійності облікової інформації, підвищення ефективності операцій та ін. Таким чином, поняття внутрішнього контролю вийшло далеко за рамки питань, які належать до звичайного бухгалтерського обліку. Розвиваючись і розширюючи сфери свого застосування, внутрішній контроль до кінця XX ст. перетворився в інструмент контролю за ризиками, а його функції тісно переплелися з функцією управління ризиками – ризик-менеджментом.

Внутрішній контроль є процес, який направлений на досягнення мети підприємства. Він є результатом дій керівництва з планування,

організації, моніторингу діяльності всього підприємства і окремих його підрозділів. Менеджмент підприємства повинен перш за все поставити мету, визначити задачі всього підприємства і окремих його підрозділів і побудувати відповідно до цього структуру організації, а в подальшому забезпечити функціонування ефективної системи документування і звітності, розподіл повноважень, моніторингу для досягнення цих цілей і задач.

З точки зору бухгалтерського розуміння внутрішнього контролю відповідає наступне визначення: внутрішній контроль є структура, політика, правила, процедури по забезпеченню збереженості активів підприємства і надійності бухгалтерських записів, що дають достатню впевненість в тому, що:

- по-перше, трансакції належним чином авторизовані;
- по-друге, трансакції своєчасно і точно відображаються в звітності у відповідності із стандартами обліку;
- по-третє, доступ до активів підприємства здійснюється на основі відповідної авторизації;
- по-четверте, фізична наявність активів періодично звіряється з бухгалтерськими записами.

Концепція внутрішнього контролю включає в себе декілька компонентів:

- по-перше, це внутрішнє середовище підприємства, тобто етичні цінності, стиль управління, процес прийняття рішень, делегування повноважень і прийняття відповідальності, політика відносно персоналу, компетентність співробітників і, що особливо важливо, відношення управлінського апарата до внутрішнього контролю;
- по-друге, визначення, аналіз і управління ризиками, які стоять перед підприємством на шляху досягнення своїх цілей;
- по-третє, щоденне здійснення контролю: облік і звітність, розподіл повноважень, права доступу до активів, моніторинг;
- по-четверте, система санкціонованого доступу до відповідної інформації – вона повинна бути доступна тому, хто в ній має потребу в силу покладених до нього обов'язків;
- по-п'яте, моніторинг самої системи внутрішнього контролю, що необхідно для визначення його ефективності.

Важливо відмітити, що підприємству не слід прагнути до системи контролю, яка б повністю гарантувала відсутність відхилень, помилок і неефективності в роботі. Необхідно організувати систему, яка допомагала б їй своєчасно виявити і усунути, сприяючи підвищенню ефективності діяльності. Ресурси, які направлені підприємством на надмірний контроль, можуть бути використані для інших цілей і задач.

Однак навіть добре вибудована і організована система внутрішнього контролю потребує своєї ефективності як з точки зору досягнення поставлених цілей, так і з точки зору економічності. Цьому слугує, як уже говорилося, внутрішній аудит.

УДК 336.62/334.73

Верланов О. Ю.,
канд. екон. наук, доцент кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ СТРАХУВАННЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ

Фермерська діяльність є однією з найбільш ризикованих видів діяльності і питання управління ризиками є важливим.

Робота фермерських господарств повинна бути ефективною та ґрунтуватись на сучасних системах менеджменту підприємницької діяльності. Це може бути сільськогосподарське виробництво, переробка сільськогосподарської сировини та доведення її до стадії споживання.

Згідно із ЗУ «Про фермерське господарство», фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм у власність та/або користування, у тому числі в оренду, для ведення фермерського господарства, товарного сільськогосподарського виробництва, особистого селянського господарства, відповідно до закону.

Залежно від типу організації виробництва фермерські господарства поділяються на такі категорії:

- сімейні (один двір), власники яких разом із своїми сім'ями займаються господарською діяльністю, вкладають необхідні засоби і виконують всі виробничі операції;
- сумісні, утворені із декількох сімей рідних або шляхом об'єднання власності двох і більше осіб.

Типи фермерських господарств діляться на групи із такими ознаками:

- перша група – у сім'ї власником є її голова; наявність у сім'ї дольової власності; дольова участь у власності господарств (у спільних господарствах);

- друга група – проста сімейна оренда, складна оренда (у двох і більше землевласників приватне володіння землею).

Система страхування в Україні побудована на зацікавленості та взаємодії трьох основних учасників – страхувальників (фермерські господарства), страховиків (комерційні страхові компанії), держави.

Іноземний досвід виділяє основні характеристики взаємодії учасників:

- правила роботи є чітко визначеними та законодавчо закріпленими в спеціальному законі;
- страхування ризиків є добровільним;
- держава підтримує, контролює та розвиває систему;
- фермерські господарства, через свої об'єднання, активно беруть участь у прийнятті рішень щодо питань страхування в їх сфері діяльності;

- система передбачає необхідність надання прямої державної підтримки у випадку катастрофічних ризиків.

При взаємодії з комерційними страховими компаніями, фермерські господарства зацікавлені в тому, щоб отримати страховий захист але, по можливості, знизити його вартість, натомість, комерційні страхові компанії бажують надати страховий захист, але відчують брак необхідної інформації та методологічних розробок для роботи в даній сфері. Інтерес держави полягає у створенні умов стабільної роботи фермерського господарства, тобто захистити виробника, але витратити на це як найменше державних коштів. Виникає потреба у державній підтримці страхування, що призведе до ефективного використання бюджетних коштів, досягнення високого ефекту при мінімізації витрат, подолання бар'єрів у розвитку страхування та створення якісної інформаційної та методологічної бази для діяльності комерційних страхових компаній.

Для цього необхідно впровадження та дотримання наступних принципів: прозорість інформації, стабільність законодавчої бази, цілеспрямованість учасників ринку страхування. Держава є ключовою ланкою, яка зв'язує між собою дві інші складові системи та виконує одночасно роль її двигуна.

Ключові проблеми страхування фермерських господарств в Україні, пов'язані з усіма учасниками системи.

Для фермерських господарств основними є:

- обмеженість в інформації та часу отримувати її з огляду на зайнятість;

- неосвіченість фермерів у перевагах комерційного страхування та вигод, які можна отримати;

- орієнтація на такі ризики, які регулярні;
- застосування самофінансування при негативних результатах діяльності, тобто надія на власні ресурси;
- небажання оформлювати найманих працівників офіційно, зважаючи на зміни в законодавстві та витрат пов'язаних з оплатою праці;
- високий ступінь ризикованості втрат підвищує тарифи, які фермери вважають завищеними;
- відсутність будь-якої підтримки та капіталу для придбання посадкового матеріалу, технологій, добрив, обладнання та іншого за для отримання очікуваного результату;
- часто відсутність диференціації у діяльності, що збільшує ризик недоотримання прибутку;
- недовіра до комерційних страхових компаній з огляду на багаторічну співпрацю;
- низький рівень впровадження інноваційних технологій;
- різкі зміни кліматичних умов, тощо.

Мотивація для страхових агентів, як представників комерційних компаній – низька. Агенти зосереджені на отриманні швидких результатів діяльності орієнтовані на незначні витрати, а робота із залучення клієнтів-фермерів включає високі трансакційні витрати та значні витрати часу. Окрім цього:

- відсутність необхідної кількості кваліфікованих експертів для визначення страхових випадків;
- відсутність чітких технологій оцінювання ризику;
- чисельні жорсткі обмеження або відмови у повній компенсації в результаті сучасної політики України та інших держав;
- вимоги до організації діяльності, особливо щодо сучасних стандартів виробництва продукції, тощо.

Третій учасник системи – держава:

- недосконалість підтримки впровадження інноваційних технологій;
- підтримка приватного виробника;
- різкі зміни в політиці на основі провадження «шокових» рішень (умови наймання працівників, оплата праці, податки, вартість ресурсів тощо);
- непередбачуваність валютних коливань (впливає на закупівлю добрив, посадкового матеріалу, тощо);
- не прозорість виділення компенсаційних коштів;
- низький вплив на трейдерів та інше.

Отже, шляхами виходу з ситуації можуть бути наступні:

- підготовка кадрів для роботи у фінансовій сфері із досконалим знанням специфіки ведення фермерського господарства та фінансового-господарського ринку України;
- провадження кооперативних відносин між фермерськими господарствами із залученням капіталу комерційних страхових компаній, таким чином знизивши навантаження на бюджет держави;
- чіткі та прозорі правила ведення фінансового, бухгалтерського та управлінського обліків;
- впровадження обов'язкової системи стратегічного розвитку господарства та диференціація виробництва, в тому числі за рахунок кооперації;
- захист з боку держави, забезпечення стабільності курсу валюти та відкриття нових ринків збуту із розширенням вже існуючих.

Для досягнення високих результатів діяльності, взаємодії вказаної системи та формування розвиненого ринку страхування, Україні можна було б скористатися багаторічним досвідом держав Європейського союзу, таких як Іспанія, Німеччина, Польща.

Держава та комерційні страхові компанії повинні готувати кваліфікованих кадрів для роботи з фермерськими господарствами з питань консультування та супроводу. Становлення стабільної взаємодії учасників допоможе реалізації міжнародних інвестиційних програм та грантів.

УДК 658.14.011.1

Конєва Т. А.,

канд. екон. наук, доцент. кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ФОРМУВАННЯ ВАРТОСТІ КАПІТАЛУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Формування фінансових ресурсів підприємства за рахунок власних або позикових джерел пов'язане із різноманітними витратами на їх залучення та в результаті має забезпечувати певний рівень доходу інвесторам (власникам або кредиторам). Пошук шляхів зменшення середньозваженої вартості капіталу залишається актуальним питанням для будь-якого підприємства.

Вартість залучення власного (зарєєстрованого) капіталу напряму залежить від форми організації бізнесу. Якщо унітарне підприємство

створюється одним засновником, витрати на організацію та реєстрацію бізнесу є мінімальними. Як правило, суб'єкт господарювання засновується у формі приватного підприємства, де немає вимог до розміру зареєстрованого та резервного капіталу і яке діє на основі статуту. Корпоративні підприємства (кооперативи, господарські товариства) заснуються декількома особами, тому постає необхідність додаткового узгодження умов спільної діяльності, розміру та складу статутного капіталу, строків та порядку внесення, зміни часток кожного з учасників, що фіксується в засновницькому договорі.

Заснування акціонерного товариства завжди пов'язане із емісією цінних паперів. Згідно з вітчизняним законодавством, ця процедура супроводжується реєстраційними моментами та співпрацею із Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, підготовкою проспекту емісії, приведенням у відповідність системи менеджменту, укладенням договорів з власниками. Емісія вимагає витрат на опублікування та оприлюднення відповідної інформації майбутнім інвесторам, укладення договорів із андеррайтером, депозитарієм, сплату державного мита та іншими трансакційними витратами.

У якій формі організації бізнесу не було б засноване підприємство, майбутні власники очікуватимуть на дивіденди, рівень яких залежить від етапу життєвого циклу підприємства, величиною дивідендів у фірм з аналогічним ризиком, ставками оподаткування пасивних доходів.

На WACC підприємства впливає безпосередньо і обсяг чистих активів, який формується під впливом консервативного підходу власників (менеджерів) у фінансуванні підприємства або дотримання ними рекомендацій Міністерства економіки України, згідно з якими однією з ознак неплатоспроможності підприємства є низька частка (менше 50 %) власного капіталу у пасивах суб'єкта господарювання.

У ринковій економіці успішний розвиток підприємства практично неможливий без залучення боргу. Перевагою залучення боргів перед власним капіталом є так звана податкова економія. Якщо процентна ставка за наданими в національній валюті кредитами нефінансовим корпораціям в лютому 2017 р. в Україні була 15,6 % , то з урахуванням податкової економії вона складе 12,79 %.

Разом з тим, з урахуванням ефекту фінансового левіриджу менеджери, залучаючи позичковий капітал, намагаються збільшити рентабельність капіталу власників. Ефект фінансового левіриджу вітчизняних підприємств, на жаль, є від'ємним, оскільки валова рентабельність активів не перевищує відсотку за кредит (табл. 1).

Таблиця 1

Ефект фінансового левириджу для великих та середніх підприємств України на 01.01.2016 р.

К-т валової рентабельності активів, %	Процентна ставка, %	Диференціал фінансового левириджу
13,34	7,67	- 4,33

Джерело: розраховано автором на основі даних Державної служби статистики України

Одним із основних факторів, що впливає на обсяг, структуру, вартість фінансових ресурсів, зокрема боргових, визначають галузь функціонування підприємства. Галузеві особливості того чи іншого підприємства обумовлюють обсяг капіталовкладень, необхідних для заснування та розвитку, характеристики технологічного процесу та реалізації продукції, зокрема тривалість виробничого та операційного циклів, співвідношення операційної та інвестиційної діяльності, рівень рентабельності.

В існуючих наукових концепціях при розрахунку WACC традиційно використовують банківський кредит та облігаційні позички в якості основних видів боргу. Але на даному етапі відсутність витрат на залучення, низька вартість обумовлює популярність саме комерційного кредиту в Україні. Станом на 01.01.2016 кредиторська заборгованість складає 27 % фінансових ресурсів вітчизняних підприємств, зокрема, в торгівлі – 49 %. Окрім того, в світі поширеними є альтернативні джерела фінансування, зокрема факторинг, франчайзинг, лізинг і т. д., тому актуальним залишається питання визначення їх впливу на вартість фінансових ресурсів підприємства.

УДК 657.05:63

Kravchenko T. V.,

doctor of philosophy, associate professor of the cathedra,

Shtaba M. S.,

student,

Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv, Ukraine

FEATURES OF USING THE ACCOUNTING ANALYTICAL MECHANISM OF ENTERPRISES MANAGEMENT

The transformation to market economy and differentiated approach to accounting analytical support the enterprises of different economic

activities, the relevance of operational development and making effective management decisions determine the necessitate of studying the industrial peculiarities of enterprises, especially wine industry enterprises.

Ukraine has significant advantages in the production base and climatic conditions for the wine industry. Current conditions of the market, on the one hand, are quite promising for Ukrainian producers, on the other hand, are characterized by negative trends in financial ratios of wine industry enterprises.

The goal of the article is studying the industrial peculiarities of wine industry enterprises as determining factors, which influence on accounting, control and management the enterprises of these economic activity.

Planning, accounting, control and management of enterprises functioning in the wine industry should be implemented taking into account the peculiarities of production processes and the coordination of incomes and expenses of wine industry enterprises. Ukrainian wine industry has a number of significant features:

- long production cycle, which affects the profitability of activity: the cultivation of vineyards – about 5 years and the production of wine – about 2 years (ordinary wine) or more;

- large share of imports (95 % of wine production) from Moldova and Georgia, as well as European countries: France, Italy, Slovakia, Spain and Germany, which partially replaces domestic production in the internal market;

- increasing volume of exports by the domestic producers to the CIS countries (more than 88 % of total wine production) and especially to the European market (Germany, Austria, Switzerland, USA, Canada, Poland, Slovakia);

- issue of product's falsification on the market and unfair competition, the lack of clear market segmentation, high degree of influence the level of brand recognition on the sales and profitability of production;

- inconsistency of a) excise policy and regulatory measures in viticulture and winemaking industry of Ukraine, b) control over the organization and technology of wine products' production, which greatly complicates planning and forecasting financial performance of the industry;

- dual nature of the production for wine industry enterprises: on the one hand, as the process of using substances and forces of nature, on the other hand, as the process of making a new product of labor.

Development and making effective management decisions should be implemented taking into account the external environment and should be based on the evaluation of internal resources of wine industry enterprises.

Compliance with internal capacities of enterprises and their competitive strategies directly determines the possibilities of enterprises development, features of accounting and control, and most importantly, selecting and developing reasonable strategies for realization of competitive advantages based on the analysis of financial ratios.

For analysis the results of functioning the wine industry enterprises, estimation the dynamics of the main indicators of the financial position of business entities based on accounting and internal control data were selected enterprises of southern region of Ukraine, such as: «Plant Bolhradskyy vynorobnyy» (Bolgrad, Odessa region), «Odesavinprom» (Odessa), «Kobleve» (Kobleve, Mykolaiv region).

«Kobleve» has the most positive trends in the dynamics of the main indicators of financial position. Improving the efficiency of the surveyed enterprises requires optimization of the amount and structure of enterprises assets, increasing the level of their turnover, reducing operational costs, adjusting the credit policy of enterprises, in particular, by aligning the amount and structure of accounts receivable and payable based on the accounting and control date, studying the dynamics of ratios of the financial reports and accounting policies.

For the wine industry efficiency of enterprises management and the main indicators of financial position plays a special role in such conditions as new organizational and technical measures for the development and improvement of production; intensification control functions in the sphere of production costs, increasing of credit costs; lack of sufficient amount of current assets. Increasing of production costs and high payback period require high financial capacity and forming the system of state financial support for the maintenance of competitive market position of wine industry enterprises, creating a proper level of business entities attractiveness, competitive domestic production in the global economic system.

УДК 336.662

Нетудохата К. Л.,

канд. екон. наук, доцент кафедри,
ЧНУ ім. Петра. Могили, м. Миколаїв, Україна

ВПЛИВ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ЧИННИКІВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛОМБАРДІВ

Ломбарди постійно відіграють важливу соціально-економічну роль у житті суспільства. Надаючи послуги з короткострокового креди-

тування громадянам вони задовольняють відповідні потреби різних верств населення, сприяють підтримці його життєвого рівня, зменшують соціальну напругу в країні, а також забезпечують підвищення платоспроможного попиту на товари та послуги в цілому.

Слід зазначити, що ломбард як суб'єкт ринку фінансових послуг надає на власний ризик фінансові кредити фізичним особам за рахунок власних або залучених коштів, під заставу майна на визначений строк та під процент, а також надає супутні послуги. До останніх належать: оцінка заставленого майна; надання посередницьких послуг зі страхування предмета застави на підставі агентського договору зі страховою компанією; реалізація заставленого майна відповідно до чинного законодавства та умов договору.

Попит на послуги ломбардів в Україні постійно зростає, що сприяє і збільшенню кількості даних суб'єктів на ринку. Про це свідчать дані із звітів Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Так, відповідно до них, кількість ломбардів у 2008–2016 рр. зросла з 309 до 456, або на 47,5 %. Натомість, основні конкуренти на ринку кредитування зменшили свою присутність за цей період. Так, кількість банків скоротилася з 175 до 94, або на 46,3 %, а кредитних спілок – з 800 до 462, або на 42,3 %. Такі тенденції можна пояснити тим, що фінансово-економічні кризи 2008–2009 рр. та 2014 р. – до тепер суттєво похитнули позиції банківських установ та інших кредитних організацій, а для ломбардів створили сприятливі умови для розвитку та розширення ринку.

Отже, можна припустити, що на діяльність ломбардів як кредитних установ на ринку фінансових послуг активно впливає соціально-економічна ситуація в країні. Для виявлення макроекономічних чинників, що визначають динаміку попиту на послуги ломбардів, відповідно і динаміку обсягів наданих ними кредитів на ринку, застосуємо наступну багатofакторну економетричну модель:

$$LC_t = \beta_0 + \beta_1 DEV_t + \beta_2 DR_t + \beta_3 CGDP_t + \beta_4 UN_t + \beta_5 SPSSH_t,$$

де LC_t – сума наданих фінансових кредитів ломбардами під заставу (млрд грн); DEV_t – відносне відхилення (співвідношення) трендового ВВП від фактичного ВВП; DR_t – облікова ставка НБУ, %; $CGDP_t$ – співвідношення кредитів, наданих комерційними банками, до номінального ВВП; UN_t – рівень безробіття (за методологією МОП), у % до економічно активного населення працездатного віку; $SPSSH_t$ – частка пенсій, стипендій, соціальних допоміг у сукупних ресурсах домогосподарств, %.

Для проведення регресійного аналізу моделі використано дані за 2006-2016 рр. В табл. 1 представлено його результати після відсікання

незначимих за t-статистикою незалежних змінних (DEV_t та UN_t) та константи (β_0).

Таблиця 1

Результати регресійного аналізу моделі

Показники	Коефіцієнти	Стандартна похибка	t-статистика	Нижні 95 %	Верхні 95 %
DR_t	0,402	0,113	3,538	0,110	0,693
$CGDP_t$	-0,343	0,138	-2,490	-0,698	0,011
$SPSSH_t$	2,155	0,406	5,303	1,111	3,200

Високі значення t-статистики мають три змінні: облікова ставка НБУ (DR_t), співвідношення кредитів, наданих комерційними банками, до номінального ВВП ($CGDP_t$) та частка пенсій, стипендій, соціальних допоміг у сукупних ресурсах домогосподарств ($SPSSH_t$). Коефіцієнт детермінації становить 0,884. Технічні характеристики регресії є задовільними. Помилки специфікації або автокореляції залишків не виявлено.

Такі результати свідчать, що із зростанням облікової ставки НБУ вільні фінансові ресурси в економіці стають більш дорогими. Відповідно, зростає вартість та ускладнюються умови позик, що надають конкуренти ломбардів. Відповідно, збільшується попит на кредити останніх, а отже і зростають обсяги наданих позик. І навпаки, зменшення облікової ставки приводить до скорочення попиту на позики і їх обсягів.

Зменшення співвідношення банківських кредитів до номінального ВВП свідчить, що ці установи згортають кредитну діяльність. У ломбардів з'являються можливості наростити свою присутність на ринку. Чим вони постійно користуються, збільшуючи обсяги наданих позик. І навпаки, зростання даного співвідношення показує загострення конкуренції на кредитному ринку. Це позначається також на обсягах наданих фінансових кредитів ломбардами.

Зростання частки пенсій, стипендій, соціальних допомог у сукупних ресурсах домогосподарств відображає погіршення структури доходів через зменшення можливостей у населення заробити в економіці. Таке зростання відображає «реальне» падіння доходів, а отже формування передумов для звернення людей до ломбардів. Це в свою чергу збільшує попит на послуги даного суб'єкта ринку. Зменшення ж цієї частки скорочує попит.

Отже, результати економетричного моделювання свідчать про суттєвий вплив макроекономічних чинників на динаміку попиту на кредитні послуги ломбардів. Політика НБУ через облікову ставку, кредитна активність комерційних банків та стан реальних доходів населення визначають динаміку обсягів наданих ними позик.

УДК 336.76

Руда А. С.,
старший викладач,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ВДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТНОГО РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ В БАНКАХ

Не дивлячись на високу вартість кредитних ресурсів, потреба в останніх є досить істотною. Останнім часом банківський сектор відновлює програми кредитування фізичних і юридичних осіб.

Значна конкуренція на ринку кредитів зумовлює банки спрощувати та прискорювати процедуру видачі кредитів корпоративним клієнтам, середньому та малому бізнесу, нехтуючи при цьому правилами ризик-менеджменту. Тому особливо актуальною постає проблема швидкого, і разом з тим об'єктивного, правильного аналізу ризикованості конкретного інвестиційного проекту, на який власне планується використати кредит. Використання ефекту фінансового важеля сприятиме вирішенню проблеми прийняття більш зваженого термінового рішення стосовно надання кредиту.

Ефект фінансового важеля – це приращення до рентабельності власних коштів, отримане завдяки використанню кредиту, не дивлячись на платність останнього. Вплив фінансового важеля на рівень прибутковості власного капіталу здійснюється через добуток наступних його складових: податковий коректор, диференціал і плече фінансового важеля:

ЕФВ = (1- ставка оподаткування прибутку)*диференціал*плече
фінансового важеля = (1- с)*($EP_a - CPSP$)* $\frac{3K}{BK}$,

де с – ставка оподаткування прибутку;

EP_a – економічна рентабельність активів;

$CPSP$ – середня розрахункова ставка процентів за кредит;

ЗК – залучені кошти;

ВК – власні кошти.

Використання диференціалу фінансового важеля, визначеного як різниця між економічною рентабельністю активів і середньою розрахунковою ставкою процентів за кредит, і його плеча, визначеного співвідношенням залучених і власних коштів дасть змогу визначити ризикованість конкретного інвестиційного проекту. Під час кредитування певного проекту, при розрахунку диференціалу доцільно використовувати не економічну рентабельність активів, а рентабельність інвестицій у фірму, яка визначається як співвідношення прибутку після сплати податків і відсотків і вкладених інвестицій.

При цьому значення диференціалу в будь-якому випадку не повинно бути від'ємним, оскільки в такому разі позитивне рішення щодо доцільності кредитування не може бути прийняте. Чим більше перевищення рентабельності інвестицій над ставкою проценту, тим менший ризик кредитування цього інвестиційного проекту.

Розрахунок диференціалу за даними інвестиційними проектами має свої переваги не тільки для кредитних установ, оскільки спонукатиме самі підприємства більш детально планувати використання залучених коштів, задля збільшення свого прибутку. Що в свою чергу призведе до збільшення об'єму позик, які зможе надати банк і зниження фінансового ризику при цьому.

Одночасно особливу увагу інвесторам слід звернути на плече фінансового важеля, так званий фінансовий леверидж. Чим більший обсяг залучених коштів, тим вище плече, тим вищий рівень фінансового ризику. За таких умов цей ризик інвестор може справедливо компенсувати підвищенням ставки по кредиту.

Таким чином, завдяки застосуванню на практиці під час оцінки кредитоспроможності позичальників показника ефекту фінансового важеля, банківська установа зможе визначити рівень кредитного ризику по конкретному інвестиційному проекту, який буде визначатися: величиною диференціалу: чим більше його значення, тим менший ризик (пропонується використання для розрахунку рентабельність інвестицій у фірму) величиною плеча фінансового важеля: чим вище плече, тим ризикованіше клієнт, та вжити певних заходів по запобіганню ризикам.

МОЖЛИВОСТІ ВИЗНАННЯ ТА ОЦІНКИ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ТА ГУДВІЛУ

Сучасна світова економіка породжує тенденцію до постійного, але циклічно зростаючого розриву між ринковою вартістю компаній та балансовою вартістю їх активів. Найбільш відчутні такі розриви для високотехнологічних секторів економіки, які розвиваються надшвидкими темпами. Чим більш розвиненим є фондовий ринок у країні, тим більшою буде імовірність «сезонної» (короткострокової) переоцінки вартості акцій компанії відносно її реальної вартості. Під реальною вартістю тут потрібно розуміти сукупну вартість активів.

З одного боку подібна переоцінка є результатом біржової торгівлі і не є показником реальної цінності, але з іншого – це втілення очікувань інвесторів від можливості активів компанії генерувати більшу економічну цінність у майбутньому. Така можливість викликана наявністю не лише фізичних характеристик матеріальних активів компанії, але й дією синергетичного ефекту, витрат на підвищення ділової репутації, на підвищення професіоналізму співробітників та вся інша сукупність витрат, що не стануть активами компанії, однак тим чи іншим чином принесуть позитивні економічні ефекти в майбутньому.

Виділити саме ту частину вартості компанії, що не є спекулятивною надбавкою, а є результатом внутрішньої генерації додаткової вартості практично неможливо. Зазвичай, це сфера нематеріальних активів, гудвілу та інших подібних витрат, однак не виконуються окремі вимоги до визнання їх активами.

Згідно з МСБО 38 для визнання об'єкта нематеріальним активом потрібне виконання трьох умов:

- можливість ідентифікації (тобто, (1) можливість відокремлення, обміну або передачі об'єкту або (2) виникнення внаслідок договірних або інших юридичних прав);
- контроль над ресурсом (можливість (1) отримувати майбутні економічні вигоди та (2) обмежувати доступ інших до цих вигід);
- існування майбутніх економічних вигід (збільшення доходів або зменшення витрат).

Нематеріальний актив необхідно визнавати також за наявності впевненості в отриманні суб'єктом господарювання майбутніх економічних вигід а також можливості достовірно визначення собівартості активу.

Окремо Стандарт виділяє внутрішньо генерований гудвіл, який не визнається активом, оскільки частіше всього не може бути окремо ідентифікований.

Виникають також питання ідентифікації та визнання внутрішньо генерованих нематеріальних активів. Для коректного їх визнання (особливо, визначення собівартості), необхідно виділення етапів дослідження та розробки у створенні нематеріального активу. Витрати, що виникають на етапі дослідження не можуть визнаватися як актив, вони повинні бути визнані витратами періоду. Щодо витрат, що мають місце в процесі розробки, то суб'єкт для їх визнання активом повинен виконати декілька умов:

- технічна можливість, наявність ресурсів та намір завершити нематеріальний актив;
- здатність використовувати або продати такий актив;
- довести можливість такого активу генерувати економічні вигоди в майбутньому;
- здатність достовірно оцінити витрати в процесі розробки.

Одночасно, витрати, що були понесені суб'єктом господарювання в минулому періоді і були відображені як витрати, не можуть бути пізніше визнані як частина собівартості активу.

Витрати, що не відповідають вказаним вище умовам, але позитивно впливають на роботу підприємства, підвищують його вартість в очах інвесторів, тобто, генерують внутрішній гудвіл.

Внутрішньо генерований гудвіл жодним чином не відображається на рахунках бухгалтерського обліку. Його величина може оцінюватися і обліковуватися лише по факту продажу підприємства як цілісного об'єкта або в процесі об'єднання.

Якщо ми кажемо про акції компанії, які котируються на фондовій біржі, то тут фактично немає прямого зв'язку між капіталом компанії та вже раніше розміщеними акціями. Вартість таких акцій формується за ринковими законами, однак одним із ключових факторів впливу є результати діяльності компанії та прогнози з її розвитку. І саме тут виникає конфлікт між вартістю майна суб'єкта господарювання в бухгалтерському обліку і вартістю акції компанії на ринку. Внутрішній гудвіл не відображається в обліку і звітності, і таким чином, не може бути адекватно оцінений користувачем інформації – потенційним інвестором. Інформація для оцінки береться з різних неофіційних або

недостовірних джерел, інтерпретується самостійно і може бути не об'єктивною.

Сьогодні науковцями запропоновано перелік методів оцінки внутрішнього гудвілу (методи надлишкового прибутку, надлишкових ресурсів, за обсягом реалізації, кваліметричний метод, мультиплікаторний, рейтинговий тощо), однак всі вони не позбавлені недоліків, або є суб'єктивними і нерепрезентативними.

Наразі неможливо здійснювати облік та відображати в звітності внутрішній гудвіл, однак є потреба тим чи іншим шляхом доносити до користувачів такого роду інформацію: у вигляді додаткових звітів або показників, які будуть об'єднувати кількісні та якісні характеристики складових гудвілу.

ПІДСЕКЦІЯ: Економічна теорія та міжнародна економіка

УДК 338.246:339.5-049.5

Васильєв А. А.,
канд. екон. наук, старший викладач,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ГЕНЕЗИС ПОНЯТТЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Зважаючи на інтенсивну конкурентну боротьбу за ресурси та сфери впливу на світовому економічному просторі, зростання економічної потужності країн-лідерів в умовах глобалізації та поглиблення міжнародного поділу праці, постійно виникають загрози для економічних систем окремих країн. Відтак проблеми економічної безпеки країни досить активно та протягом тривалого часу досліджуються зарубіжними й вітчизняними науковцями.

У системі міжнародних економічних відносин значущим елементом виступає сегмент міжнародної торгівлі. Протягом останніх десятиліть створення Світової організації торгівлі, економічне піднесення країн, що розвиваються, а також світова криза призвели до зростання наукового інтересу до питань зовнішньоторговельної безпеки як частини економічної безпеки.

На сьогодні загальноприйнятого поняття зовнішньоторговельної та економічної безпеки у світовій економічній думці не сформульовано. Різноманіття позицій визначається характером теоретичних і прикладних наукових завдань, а також відмінностями в методології досліджень. Незважаючи на приналежність до різних наукових шкіл, майже всі дослідники безпеки згодні з тим, що не може існувати єдиного визначення економічної безпеки, яке було б адекватним умовам різних країн і вичерпним для всіх ситуацій.

Як справедливо зауважує один з основоположників теорії безпеки Е. Колодзей, «існують різні розуміння та підходи до проблем економічної безпеки, залежно від історичного, політичного та соціального контекстів країн та їх суспільств, а також стратегічного середовища, в якому вони знаходяться». Представники різних сфер науки вивчають проблему безпеки з урахуванням своєї специфіки, в інтересах вирішення спеціальних завдань.

Наше дослідження генезису поняття зовнішньоторговельної безпеки було розпочато з постановки завдання формування визначення зовнішньоторговельної безпеки для цілей її державного регулювання. У процесі вирішення цього завдання було реалізовано три етапи, зміст та результати яких викладено нижче.

Перший етап передбачав аналіз існуючих визначень поняття зовнішньоторговельної безпеки з метою формування критеріїв визначення, яке було б придатним для державного регулювання.

На другому етапі проведено семантичний аналіз зовнішньоторговельної безпеки. Завданням цього етапу є розподіл поняття на мінімальні семантичні складові та специфікація сучасних лексичних значень категорій, що є базовими для зовнішньоторговельної безпеки, а саме: «безпека», «економічна безпека», «соціально-економічна система», «зовнішня торгівля».

В основу третього етапу покладено функціональний аналіз, що має на меті абстрагування від конкретних визначень категорій безпеки на користь визначення складових зовнішньоторговельної безпеки через дослідження змісту теорій безпеки та економічних теорій.

Шляхом аналізу наявних визначень, семантичного компонентного аналізу та функціонального аналізу, було вдосконалено інтерпретацію поняття «зовнішньоторговельна безпека». На основі синтезу теорій безпеки та економічних теорій запропоновано розглядати зовнішньоторговельну безпеку як стан соціально-економічної системи країни, який визначається низькою імовірністю погіршення параметрів складових безпеки ринкового середовища (інституційна безпека ринку, мінливість цін, достатність ресурсів) та безпеки учасників міжнародної торгівлі (стабільність економічних зв'язків та соціальна безпека громадян) в умовах подвійної ролі держави як регулятора й об'єкта регулювання.

Державне регулювання зовнішньоторговельної безпеки визначено як впорядкований за етапами процес реалізації управлінських рішень, розроблених на основі особливостей, передумов та інструментів державного регулювання вповноваженими державними інститутами з метою забезпечення зовнішньоторговельної безпеки країни.

Войтович Н. В.,
канд. екон. наук, доцент кафедри маркетингу
Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій ім. С.З. Гжицького,
м. Львів, Україна

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ

Розвиток технології, як у фазі впровадження на ринок, так і після того, є пов'язаний з пошуком цільових ринків. Інтернаціоналізація технології виникає з кількох причин. Одна з найстаріших теорій заснована на твердженні *Vasona*: «що винаходи були розроблені в інтересах суспільства і представляють їхню силу». *Inde* стверджує, що відносини між різними суб'єктами завжди сприяли поширенню технологій. Відмінності на технологічному рівні стимулюють слабші підприємства, як правило, брати приклад з сильніших за себе (конвергенція). Диференціація і засвоєння технології також є елементом конкуренції між підприємствами. На основі класичної критичної теорії технології, можна визначити, що феномен розвитку технології на підприємстві має свою основу в позиціонуванні і розвитку діяльності підприємства.

Конфігурація внутрішнього ринку, набуваючи досвіду в області комерціалізації стане основою для інтернаціоналізації підприємства. Вихід за межі внутрішнього ринку і адаптації продукції на нові географічні ринки вимагає інновацій. У той же час, інтернаціоналізація розвитку підприємства стане логічним наслідком попередніх дій, в тому числі досвід, накопичений в області комерціалізації (оцінки ринкового потенціалу, прогнозування розвитку і продажу технології, прийняття стратегії щодо захисту інтелектуальної власності, оцінка технологій, оцінка бар'єрів і стимулятори розвитку ринку і технології, моделі трансферу технологій, бізнес-моделі впровадження технології на ринок, а також модель співпраці з іншими організаціями). Ключовими факторами при інтернаціоналізації ринків є: рівень розвитку технологій, а також співпраця з потенційними клієнтами і постачальниками технологій, та діловими партнерами. У інтернаціоналізації ринків ключовими є знання, навички щодо продажу активів по виходу на міжнародні ринки і вивчення важливих процедур, пов'язаних з комерціалізацією технологій (зокрема, технології вимагають реєстрації, сертифікації і стандартизації норм). Хоча інтернаціоналізація інтелектуальної власності (авторське право)

вимагає від підприємств, перш за все, розширеного аналізу інновацій на зовнішніх ринках, наприклад: нові дослідження на міжнародних ринках, наукові патенти, винаходи. Крім того, патентні заявки включають вивчення патентів, відмінні від національного патентного відомства баз даних. В іншому випадку, впровадження на ринок продукту є мало реальним. Група експертів в області системного проекту Польське Агентство Розвитку Підприємництва показує, що інтернаціоналізація наукових досліджень і технологій повинні з'явитися на стадії підготовки шляхом проведення маркетингових досліджень.

Вітчизняні й іноземні вчені, *Freeman S., Hutchings K.* й ін., звертають увагу на необхідність вивчення досвіду інших країн з питань інтернаціоналізація інтелектуальної власності. Дискують про причини стрімкого зростання обсягів прямих іноземних інвестицій в останні десятиліття і про їх переваги над іншими видами міжнародної діяльності (торгівлею, ліцензуванням, патентуванням), оскільки діяльність на зовнішніх ринках супроводжується підвищеним ризиком, складністю адаптації, вищими транзакційними витратами.

Основними суб'єктами, що здійснюють моніторинг і регулювання відносини у сфері інтелектуальної власності на міжнародному рівні, є міжнародні організації, зокрема, Всесвітня організація інтелектуальної власності, Світова організація торгівлі, Світовий банк. Дані організації діють в тісному співробітництві одна з одною в цілях всебічного і ефективного регулювання відносин інтелектуальної власності у світовій економіці.

Важливими факторами впливу міжнародних організацій на відносини інтелектуальної власності є економічний та юридичний. Юридичне регулювання націлене на збереження у винахідника стимулу до інтелектуальної діяльності через забезпечення захисту створеного ним об'єкту, економічне – на підтримання балансу інтересів людей та суспільства в цілому в цілях розвитку.

Висновки. Аналіз факторів, які забезпечують захист об'єктів інтелектуальної власності та причин порушення даного захисту, дозволяє стверджувати, що науково-технічний прогрес та рівень цивілізованості суспільства в значній мірі залежать від його (суспільства) творчого потенціалу, від кількості та якості вироблених інтелектуальних продуктів. Міжнародний поділ праці і супроводжуючий його ріст числа конкурентів, примушує підприємства збільшувати інвестиції в науково-технічні дослідження, результатом яких стає створення принципово нових продуктів із більш привабливим для споживача співвідношенням ціна – якість.

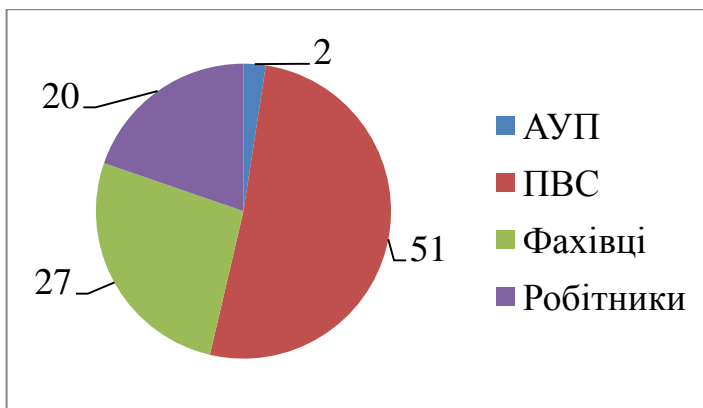
Ищенко Н. М.,
канд. екон. наук, доцент,
ЧНУ ім. Петра Могили,
м. Миколаїв, Україна

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ВНЗ

Закон України «Про вищу освіту» дає змогу ВНЗ застосовувати новітні форми і методи навчання. Проте, поширенню нових технологій в навчанні перешкоджає коло проблем, де основними є консерватизм та законодавчі обмеження у фінансуванні діяльності ВНЗ. Закон України «Про вищу освіту» дає право вишам на відносну фінансову автономію, проте його реалізація має певні перепони: економічний спад в країні не дає можливості фінансувати освіту в потрібному обсязі з Державного бюджету України та бюджетів місцевих громад; рівень заробітної плати в системі освіти є досить низьким, що знижує мотивацію до ефективної праці; демографічні та міграційні процеси, конкуренція з боку Європейських ВНЗ та висока внутрішня конкуренція в сукупності з недостатньою платоспроможністю населення призводять до порівняно низької вартості навчання (аж до рівня собівартості). Усе це призводить до низької наповнюваності спеціальних фондів ВНЗ і перешкоджає повній реалізації основної мети навчання – розвиток особистості та формування фахових компетенцій, затребуваних на сучасному ринку праці.

В таких умовах ефективне використання коштів є актуальною проблемою вітчизняних ВНЗ, ускладненою відсутністю досвіду самостійного управління фінансовими ресурсами. Це підвищує потребу адаптації методик бюджетування до умов їх застосування у ВНЗ державної форми власності.

Наприклад, аналіз облікової політики показав, що єдиною класифікацією структурних підрозділів в ЧНУ є розподіл по характеру виконуваної роботи: адміністрація, науково-педагогічні працівники та робітники. Таким чином, педагогічні працівники складають більше половини всіх штатних працівників ВНЗ (рис. 1).

Рис. 1. Структура працівників ЧНУ, %

З урахуванням специфіки діяльності ВНЗ слід зазначити, що така класифікація є придатною для застосування з точки зору бухгалтерського обліку, оскільки бюджетна установа отримує фінансування з урахуванням кількості студентів бюджетної форми навчання в залежності від рівня освіти – бакалаврського чи магістерського.

Проте, з точки зору управлінського обліку, така класифікація не є ефективною, оскільки основною структурною одиницею університету є факультет, який адміністративно ділиться на кафедри. Хоча слід визначити, що з точки зору формування доходів і витратів слід враховувати наявність різних спеціальностей на одному факультеті.

Кількість спеціальностей не є тотожним з кафедрою, оскільки одна кафедра може забезпечувати випуск декількох спеціальностей, при цьому є не випускаючі кафедри, які забезпечують підготовку або студентів одного факультету, або навіть різних факультетів (наприклад, кафедра філософії, кафедра фізичного виховання). Також кафедри є дуже різномірними за своєю структурою – є кафедри, де працює 6 докторів наук з 7 осіб штату, а є такі, де доктори наук відсутні, при цьому кандидати наук складають половину чисельності кафедри.

Необхідність виокремлення саме спеціальностей пов'язана із тим, що вартість навчання на них суттєво відрізняється.

Також фактором, який суттєво впливає на формування дохідної частини фондів є заочна форма навчання. Її особливість полягає в тому, що вартість навчання лише на 20–25 % нижча, ніж на денній формі навчання, при цьому рівень витрат суттєво нижчий – студенти даної форми вчаться 6 тижнів на рік (на відміну від денної форми, де студенти вчаться 34 тижні).

Таким чином, можна визначити, що основою для бюджетування університету є забезпечення управлінського обліку таким чином, щоб здійснювати облік по спеціальностям в рамках одного факультету.

Можна виділити 2 групи факторів, які впливають на економічну ефективність певної спеціальності: фактори, які впливають на дохідну частину і фактори витрат (табл. 1).

Таблиця 1

Фактори, що впливають на дохідність певної спеціальності	
Фактори з боку доходів	Фактори з боку витрат
1. Вартість навчання за рік (контракт)	1. Викладацький склад, який забезпечує навчання спеціальності
2. Рівень навчання (бакалаврат, магістратура)	2. Додаткові витрати ВНЗ, пов'язані із спеціальностями
3. Кількість студентів в потоці (за однією спеціальністю)	
4. Кількість студентів в потоці (за спорідненими спеціальностями)	
5. Форма навчання (денна, заочна)	

Фактор врахування кількості студентів на різних, але споріднених спеціальностях, дає можливість заощадити кошти за рахунок викладання спільних дисциплін загальної та професійної підготовки потоками.

Також, окрім викладеного вище, слід додати додатковий фактор витрат, пов'язаний із специфікою спеціальності, наприклад, необхідність придбання спеціалізованої літератури та устаткування (особливо актуальне для спеціальності «Медицина»).

УДК 338.1

Ляховець О. О.,

канд. екон. наук, доцент кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ВІДНОСИНИ ВЛАСНОСТІ ТА МОДЕРНІЗАЦІЙНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ

Відносини власності є одним із основних ринкових інститутів, який обумовлює ключові паттерни поведінки економічних агентів, що

спрямовується на модернізаційні перетворення. Загальновідомо, що основу ринкової економіки становить приватна власність, яка має бути ефективно захищеною державою для того, щоб повноцінно виконувати свою роль – стимулювати виробничу діяльність та сприяти зростанню прибутків.

У ході ринкових перетворень в Україні із початком приватизаційного процесу відбулося викривлення розуміння самого процесу як такого (квазіприватизація), а внаслідок цього – й поява квазіприватної власності. Вона стала основою розвитку олігархічних кіл та промислово-фінансових груп, метою яких, в першу чергу, була узурпація права власності, і лише потім – зацікавленість у виробництві, розвитку бізнесу, створенні робочих місць. Оскільки в Україні великий бізнес і влада є тісно пов'язаними явищами, то законодавство, що повинно було захищати приватну власність, будувалося таким чином, щоб захищати лише інтереси великих власників. За словами Ю. В. Кіндзерського, «на жаль, різновекторність і неузгодженість реформування різних складових інституту власності, пов'язаних не тільки і не стільки зі зміною її форм, а також ігнорування ряду очевидних несприятливих обставин, які його супроводжували, не створили у суб'єктів потрібної мотивації до саморозвитку і взаємовигідної взаємодії в наступні десятиріччя».

В останні роки міжнародні організації оцінюють покращення в правовому полі захисту прав власності в Україні. Так, Світовий банк демонструє, що з 2014 по 2016 рр. захист міноритарних інвесторів покращився, внаслідок чого Україна піднялася з 109 до 70 місця (кількість балів зросла з 48,33 до 56,67). Незважаючи на ряд реформ в системі державних реєстраційних послуг, Україна все ще недостатньо ефективно організувала процедури реєстрації державної власності. Країна змістилася за цим показником з 59 на 63 місце, а кількість балів скоротилася з 74,82 до 69,61, при цьому скоротився час на реєстрацію (з 27 до 23 днів) та вартість реєстрації з 2,0 до 1,9 %.

Однією з останніх тенденцій є нарошування частки державної власності в структурі власності країни. Досвід країн Західної Європи свідчить, що процеси збільшення державних закупівель майна та націоналізації підприємств проводилися, в першу чергу, з метою відновлення економіки країни після кризових явищ, викликаних як внутрішніми (недостатність сукупного попиту), так і зовнішніми (війни) причинами. Цим країни прагнули відновити свій економічний статус-кво в регіоні, який існував до кризи. В Україні частка державного сектору у складі економіки за останні два роки збільшилася. Якщо у 2014 році вона складала 10,3 %, то за підсумками 9 місяців 2016 року

зросла до 16,3 %. При цьому питома вага кількості суб'єктів господарювання державного сектору збільшилася з 0,7 до 6,9 %, чистого доходу від реалізації продукції – з 8,9 до 14,6 %, середньої вартості необоротних та оборотних активів суб'єктів господарювання державного сектору економіки – з 15,6 до 27,4 %. Зростання державної власності в таких обсягах саме по собі не становить загрози для ринкової економіки та реформ, однак все ускладнюється тим, що відношення до неї є безвідповідальним. Державна власність у свідомості населення, державних чиновників є знеособленою, а відповідно, питання ефективності її використання не входить у перелік пріоритетних. Цей факт поглиблюється тією обставиною, що система звітності за управління державним майном носить формальний характер.

Тож, в таких умовах постає необхідність стимулювання та розвитку такої форми власності, як приватно-колективна, яка передбачає участь працівників підприємства у прибутках. Годі буде вирішена головна задача модернізації – підвищення ефективності виробництва внаслідок зростання продуктивності праці та трудової мотивації робітників.

УДК 330.55.051

Палехова В. А.,
доцент кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

СТРУКТУРА ДЕРЖАВНИХ ВИДАТКІВ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ

Державні видатки є важливим інструментом фіскальної політики, що має на меті сприяння економічному зростанню та зменшенню безробіття. У другій половині ХХ ст. державні видатки абсолютної більшості країн світу зростали постійно та надзвичайно швидко. Це стосується обох їхніх складових – і державних закупівель, і особливо соціальних трансфертів. Державні видатки зростали не лише у відносному вимірі (у % до ВВП), беручи до уваги суттєве збільшення ВВП, їхнє абсолютне підвищення було ще відчутніше. З 1980-х рр. зростання дещо уповільнилося. При цьому частка державного споживання у ВВП змінювалася хвилеподібно відповідно до циклічних коливань, а частка соціальних трансфертів продовжувала повільно зростати.

Тож, поряд з неабияким збільшенням рівня державних видатків докорінно змінилася їхня структура. Зростання соціальних витрат більшою мірою було обумовлено розширенням державного фінансування освіти, охорони здоров'я, професійної підготовки та перепідготовки кадрів. Тож, найважливішим аспектом сучасної бюджетної політики є орієнтація значної частини суспільних коштів на створення людського капіталу (табл. 1).

Таблиця 1

Структура державних видатків у % ВВП (2015 р.)

	Оборона	Охорона здоров'я	Освіта
Німеччина	1,0	7,2	4,2
Франція	1,8	8,2	5,5
Італія	1,2	7,1	4,0
Швеція	1,1	6,9	6,5
Велика Британія	2,1	7,6	5,1
США	3,3	9,1	6,1
Японія	1,0	10,3	3,8
Україна	2,4	7,8	6,2

Джерело: ОЕСР, Світовий банк

Утім, стрімке зростання соціальних видатків у розвинутих країнах обернулося джерелом серйозних фінансових та навіть моральних проблем. Старіння населення, притік мігрантів, зростання чисельності сімей з низькими доходами та неповних сімей, послаблення стимулів до роботи, – все це вимагало серйозних реформ у галузі соціального забезпечення, які природно зустрічали потужний опір з боку населення.

Конфлікт між можливостями держави та зростаючими соціальними зобов'язаннями спричинив проведення реформ державних фінансів з метою скорочення видатків. Їхніми головними напрямками, що є спільними для різних країн, можна назвати: повний або частковий відхід держави з багатьох сфер діяльності та концентрацію коштів у тих сферах, які майже повністю випадають з сфери ринкових відносин (наука, освіта, охорона здоров'я).

На перший погляд, структура видатків зведеного бюджету України цілком відповідає світовим тенденціям. Так, у 2015 р. найбільшу питому вагу (25,9 %) склали видатки на соціальні програми. Далі йшли витрати бюджету на виконання загальнодержавних функцій (17,3 %) та освіти (16,8 %). Але глибший аналіз даних за попередні роки (табл. 2) дозволяє простежити певні зміни в структурі видатків: передусім, суттєво зросла частка видатків на оборону (з 3 % у 2010 р.

до 7,7 % у 2015 р.), більше ніж удвічі скоротилася за останні 8 років частка витрат на економічну діяльність.

Таблиця 2

**Структура видатків Зведеного бюджету України,
% (2007–2015 рр.)**

	2007	2010	2015
Соціальний захист та соціальне забезпечення	21,5	27,7	25,9
Загальнодержавні функції	10,7	11,9	17,3
Освіта	19,6	21,1	16,8
Охорона здоров'я	11,8	11,8	10,4
Економічна діяльність	17,9	11,6	8,3
Громадський порядок, безпека та судова влада	8,2	7,6	8,1
Оборона	4,2	3,0	7,7
Духовний та фізичний розвиток	2,5	3,1	2,4
Житлово-комунальне господарство	0,2	1,4	2,3
Охорона навколишнього середовища	1,0	0,8	0,8

Джерело: Міністерство фінансів України

Питома вага соціальних видатків, хоч і зросла відносно 2007 р., але зменшується протягом останніх років (28,7 %; 26,4 %; 25,9 %). Лівову частку в її структурі складають видатки на соціальний захист пенсіонерів. Стабільно зменшується частка витрат на освіту (20,9 %; 19,1 %; 16,8 %;), охорону здоров'я (12,2 %; 10,9 %; 10,4 %). Таким чином, зміни у структурі державних видатків поглиблюють існуючі деформації. І зменшення видатків на економічну діяльність, і збільшення соціальних витрат посилюють споживчу складову сукупного попиту. Аналогічну дію спричинило і нещодавнє підвищення мінімальної зарплатні.

Окрім встановлення оптимального співвідношення між окремими напрямками бюджетних видатків нагальною проблемою залишається перегляд переліку пільгових категорій населення (з метою підтримання лише малозабезпечених та соціально вразливих верств), скасування надвеликих пенсій. Паралельна боротьба з корупцією дозволить не лише отримати віддачу від бюджетних асигнувань уряду, підвищити темпи зростання ВВП, а й покращити інвестиційний клімат, зробити його більш привабливим і для іноземних інвесторів, що буде підставою для зростання економічної діяльності держави.

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРУ КРАЇНИ: СТАН ТА ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ

Основним фактором ефективного функціонування організаційно-економічного механізму регулювання інноваційної діяльності промислового сектору виступає наявність середовища, яке поєднує суб'єктів інноваційної діяльності та формується на основі сукупності інститутів країни. Таким є інституційне середовище – законодавчо-нормативна база та створені на її основі структури і соціально-економічні механізми їх регулювання. Інноваційна діяльність промислового сектору регулюється комплексом нормативно-законодавчих актів та переліком певних інститутів, які в сукупності являють собою інституційне забезпечення такого виду господарської діяльності. Оскільки інституційне забезпечення інноваційної діяльності промислового сектору регіону є складовою механізму інституційного забезпечення зазначеного виду діяльності на загальнодержавному рівні доцільним є аналіз інституціональних основ регулювання інноваційної діяльності промислового сектору на національному рівні. Вважаємо, це допоможе виявити основні проблеми у функціонуванні організаційно-економічного механізму регулювання інноваційної діяльності промислового сектору регіону.

На загальнодержавному рівні головним інститутом, що відповідає за реалізацію інноваційної політики сьогодні виступає Міністерство освіти і науки України, а саме департамент інноваційної діяльності та трансферу технологій. Слід зазначити, що протягом останніх років, спостерігається постійна зміна назви та структури організації, на яку покладено функцію інституційного забезпечення інноваційної діяльності України. Державний комітет з питань науково-технічного та інноваційного розвитку (постанова КМУ № 290 від 7 квітня 2010 року) було створено шляхом об'єднання на базі департаменту науково-технологічного розвитку, департаменту інновацій та трансферу технологій Міністерства освіти і науки та департаменту інновацій Державного агентства з інвестицій та інновацій шляхом їх виділення із складу зазначених центральних органів виконавчої влади. Існування його було недовгим – з квітня по липень 2010, коли постановою КМУ

№ 548 його було реорганізовано в Державний комітет України з питань науки, інновацій та інформатизації шляхом приєднання державного комітету інформатизації України. Після п'ятимісячного існування зазначеної установи було створено державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації Указом Президенту № 1085 від 9 грудня 2010, яке розпочинає своє функціонування у квітня 2011 року. Це є найбільш тривалий строк функціонування центрального органу виконавчої влади відповідального за реалізацію інноваційної політики країни, який триває майже три роки, оскільки 4 червня 2014 року постановою КМУ № 255 було створено державне агентство з питань електронного урядування України, що існує станом на сьогодні. Згідно із зазначеною постановою, Державне агентство з питань електронного урядування України є відповідальним за реалізацію державної політики у сфері інформатизації, електронного урядування, формування і використання національних електронних інформаційних ресурсів, розвитку інформаційного суспільства, а головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з реалізації державної політики у сфері наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, трансферу технологій стає Міністерство освіти і науки України.

Зазначені часті зміни в назві та структурі органу, що є відповідальним за реалізацію інноваційної політики України, свідчить про відсутність стратегічного орієнтиру в реалізації інноваційної політики на загальнодержавному рівні. Крім того, у діях уряду України відносно визначення структури зазначеного органу спостерігаються певна циклічність: спочатку відбувається відокремлення департаменту, який відповідає за реалізацію інноваційної політики від Міністерства освіти і науки України, потім спостерігається інтеграція інноваційного департаменту та департаменту інформатизацій в єдиний підрозділ. Результатом зазначених структурних перетворень є повернення до початкової позиції: Міністерству освіти та науки України повертаються повноваження в галузі реалізації державної інноваційної політики при відокремленні функцій щодо інформатизації суспільства.

Аналіз виконання основних законодавчих та нормативно-правових актів, які регулюють інноваційну діяльність в Україні, свідчить про те, що вони були виконані частково, в першу чергу через відсутність фінансування з боку держави.

Виникає «порочне коло інноваційної відсталості» країни: найшвидший перехід на вищій щабель розвитку економіки забезпечують інновації, але для їх фінансування у держави не вистачає коштів.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що інституційне забезпечення на загальнодержавному рівні є дезорганізованим, безсистемним та суперечливим, для нього характерний випадковий характер бюджетної допомоги. Це свідчить про неефективність сучасної інноваційної політики. Зазначені проблеми є наслідком нерозуміння ролі інновацій та інноваційної політики та бажанням держави диверсифікувати інноваційну діяльність одночасно за великим обсягом галузей, що призводить до фактів систематичного недофінансування. Це, в свою чергу, спричиняє регрес інноваційної діяльності на загальнодержавному рівні та за дедуктивним методом призводить до аналогічних проблем на регіональному рівні.

УДК 338.58:330.341

Фертікова Т. М.,

канд. екон. наук, доцент кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНСТИТУТІВ

Неефективні інститути визначаються вагомою причиною незадовільного стану економіки країн або окремих сфер господарської діяльності. За умови обґрунтування неефективності існуючої інституційної організації постає питання про необхідність інституційних змін, які можуть запроваджуватися державою або окремими суспільними групами. Тому в сучасній інституційній теорії актуальним є обговорення критеріїв оцінки ефективності інститутів.

Деякі науковці ставлять під сумнів можливість використання поняття ефективності по відношенню до інститутів. З точки зору М. Ротбарда, конфлікт цілей окремих учасників соціуму, труднощі із постановкою цілей, що виникають внаслідок обмеженої раціональності, не дозволяють оцінювати навіть ефективність дій окремих індивідів, вже не кажучи про такі соціальні утворення як інститути. Але більшість науковців погоджуються з тим, що оцінити ефективність інститутів можливо.

За ідеал можуть бути прийняті інститути, які функціонують в розвинутих західних суспільствах. Якщо мова йде про системоутворюючі інститути, до них відносяться демократія та інститути ринкової економіки: власності (в тому числі інтелектуальної), підприємництва, конкуренції тощо. Андерсен Т. Б. та Дженсен П. С., прагнучи оцінити

стан базових соціально-економічних інститутів, наголошують на таких характеристиках хороших інститутів, як забезпечення дотримання прав власності, накладення обмежень на дії еліти та забезпечення певної рівності можливостей для широких прошарків населення. Припускається, що якщо такі інститути призвели до формування високого рівня життя в одній країні, то інші країни мають відтворити їх з метою досягнення аналогічних результатів. Але на пострадянському просторі чимало науковців критично ставиться до ідеї безальтернативності західних інститутів.

За наступним підходом якість інститутів визначається, виходячи з їх логічного призначення, виконання закріплених за ним функцій. О. Сухарев у розробленій ним теорії дисфункції систем та інститутів називає дисфункціональними (неефективними) інститутами такі, що закріплюють певні порушення системи, які проявляються у втраті цією системою окремих своїх функцій чи неналежному їх виконанні. «Неефективність проявляється не тільки і не стільки за трансакційними та трансформаційними витратами функціонування інституту/системи, скільки за якістю і кількістю корисних функцій, які дана система чи інститут закликані виконати з найменшими можливими витратами, виходячи з наявних альтернатив». Науковець розрізняє макродисфункцію (або системну), коли порушується функціональність за усіма характеристика інституту, та мікродисфункцію. В найгіршому випадку інститут буде характеризуватися розпливчастою чи короткостроковою метою існування, нестабільною областю застосування, низьким функціональним потенціалом, малим строком до настання змін чи перманентними змінами, високими витратами дії, високим ступенем відторгнення, низькою стійкістю до мутації.

Практичне використання цього підходу передбачає розрахунок показників чи отримання шляхом опитування оцінок стану явищ, що регулюються відповідними інститутами. За таким принципом визначаються показники ефективності інститутів при розрахунку глобального індексу конкурентоспроможності.

Критеріями оцінки якості інститутів може виступати динаміка соціально-економічних показників, починаючи від ВВП на душу населення, продуктивності праці і закінчуючи інтегральними показниками якості життя. Недоліком цього підходу є те, що зв'язок між динамікою інститутів та соціально-економічними змінами є опосередкованим, адже останнім в короткостроковому періоді може сприяти, наприклад, поліпшення ринкової кон'юнктури або інші фактори, не пов'язані з якістю інститутів.

Уявлення суб'єктів інституційних змін, що оцінюють власні вигоди та витрати, пов'язані із запровадженням та набуттям інститутом певних характеристик, також можуть бути використані для оцінки якості інститутів. Інститут може бути одночасно ефективним або ні для різних суспільних груп з різними цілями. Їх розрахунок особистісних вигод і витрат, пов'язаний із дотриманням або порушенням правил, обумовлюватиме їх поведінку, та відповідно, вигоди і витрати, пов'язані із функціонуванням інституту.

Доволі відомим, хоча також неоднозначним підходом до оцінки ефективності інститутів є визначення їх впливу на величину трансакційних витрат економічних агентів. Негативний вплив трансакційних витрат на економіку полягає у тому, що вони перешкоджають передачі ресурсів тим економічним агентами, які здатні забезпечити найефективніше їх використання. Відповідно, однією з функцій інститутів вважається скорочення трансакційних витрат. З іншого боку, на думку О. Сухарєва, «прив'язувати цільову функцію інститутів лише до мінімізації витрат трансакцій – значить не розуміти ролі і значення інститутів в суспільній системі». Не дивлячись на неоднозначність тлумачення як даного виду витрат, так і їх динаміки, що може бути виміряна через вартість послуг, наданих трансакційним сектором економіки, даний підхід також може бути використаний для оцінки стану інститутів та його зміни.

Поляк Ю. Я.,
аспірант,
Львівський національний університет ветеринарної
медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького,
м. Львів, Україна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Сучасні умови господарювання в Україні та активізація євро-інтеграційних процесів потребують реалізації моделі інноваційного розвитку національної економіки та суб'єктів господарювання. Це є основа взаємозумовленості інноваційної та інвестиційної діяльності. На сьогоднішній день інноваційні процеси в економіці України не набули вагомих масштабів. Так, у рейтингу 50 найінноваційніших країн світу Україна обіймає 33 місце. Для того, щоб підприємство вважалось інноваційно-орієнтованим, воно повинно відповідати певним вимогам. Відповідно до статті 1 Закону України «Про інноваційну діяльність» інноваційним визнається суб'єкт господарювання будь-якої форми власності, якщо більше ніж 70 відсотків обсягу його продукції (у грошовому вимірі) за звітний податковий період є інноваційна продукція. Сучасне інноваційно-активне підприємство може функціонувати у вигляді інноваційного центру, бізнес-інкубатору, технополісу, технопарку тощо. Аналіз стану інноваційної активності вітчизняних підприємств може здійснюватися за допомогою:

- порівняння фактичного значення показника з нормативними;
- порівняння фактичного значення деяких показників з середніми або кращими в галузі;
- визначення динаміки показників;
- порівняння значень окремих показників або побудова інтегрального показника за допомогою методів бальної оцінки. Оцінка інноваційної активності підприємств неможлива без належної системи інформаційно-аналітичного забезпечення зазначених процесів.

Для подальшого покращення інвестиційного клімату України актуальним на сьогодні є питання удосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування

основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Ряд позитивних кроків у цьому напрямі вже здійснено:

1. На сьогодні в Україні створене правове поле для інвестування та розвитку державно-приватного партнерства. Законодавство України визначає гарантії діяльності для інвесторів, економічні та організаційні засади реалізації державно-приватного партнерства в Україні.

2. На території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації.

3. Для підвищення захисту іноземних інвестицій Законом України від 16.03.2000 № 1547 ратифікована Вашингтонська Конвенція 1965 року про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами.

4. Підписано та ратифіковано Верховною Радою України міжурядові угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій з більше ніж 70 країнами світу.

5. З метою спрощення порядку залучення іноземних інвестицій та унеможливлення прояв ознак корупції при їх державній реєстрації 31.05.2016 прийнято Закон України № 1390-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій».

Провідними сферами економічної діяльності, за обсягами залучення капітальних інвестицій, у 2016 році залишаються: промисловість – 33,3 %, будівництво – 12,6 %, сільське, лісове та рибне господарство – 13,8 %, інформація та телекомунікації – 4,8 %, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 7,7 %, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 7,6 %, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – 5,9 %. Розподіл капітальних інвестицій за сферами економічної діяльності відображено на рис. 1.

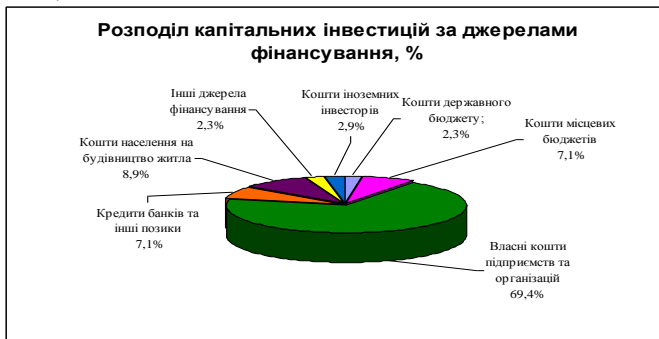
Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у січні–грудні 2016 року освоєно 69,4 % капіталовкладень.

Рис. 1. Розподіл капітальних інвестицій за сферами економічної діяльності

Частка кредитів банків та інших позик у загальних обсягах капіталовкладень становила 7,1 відсотка.

На рис. 2. розглянемо розподіл капітальних інвестицій за джерелами фінансування. За рахунок державного та місцевих бюджетів освоєно 9,4 % капітальних інвестицій. Частка коштів іноземних інвесторів становила 2,9 % усіх капіталовкладень, частка коштів населення на будівництво житла – 8,9 %. Інші джерела фінансування становлять 2,3 %.

Рис. 2. Розподіл капітальних інвестицій за джерелами фінансування

Інвестиційно-інноваційна політика повинна бути збалансованою та спрямованою на гармонійне доповнення внутрішніх інвестицій зовнішніми, а як бачимо з рис. 2, майже 70 % – це власні кошти

підприємств та організацій, це характеризує не збалансованість розподілу капітальних інвестицій.

Висновки. Отже, оптимальним варіантом розвитку й активізації інвестиційної діяльності в Україні є проведення активної державної політики в цій сфері. Зараз для України важливою є розробка системи державних, регіональних і галузевих інвестиційно-інноваційних програм, спрямованих на збільшення внутрішніх та іноземних інвестицій за рахунок кредитних та податкових пільг. Доцільно провести реструктуризацію банківської системи: підвищення прозорості банківської системи, вдосконалення системи банківського нагляду, запобігання банкрутства банків, становлення системи бухгалтерського обліку, що базується на міжнародних принципах.

ЗМІСТ

Секція: Гуманітарні науки	1
Підсекція: Професійне англomовне навчання майбутніх економістів у контексті вимог сучасного суспільства	1
<i>Бабкова-Пилипенко Н. П.</i> Accessibility of the education (the experience of the American universities in on-line courses structuring)	1
<i>Хмизова О. В.</i> 21st century leadership: redefining business education	3
<i>Касіяню С. Е.</i> Usage of the «mind-map» technique in the process of learning medical terminology in a foreign language	5
<i>Дімант Г. С.</i> Historical aspects in teaching English for the medical students	7
<i>Постікіна Є. Г.</i> Аспекти методики викладання іноземної мови (англійської) для студентів напрямку підготовки облік і аудит	9
<i>Мкртчян А. Р.</i> Методи викладання англійської мови для студентів факультету економічних наук	12
<i>Коровіна В. Д.</i> Методика проведення міжнародних бізнес переговорів.....	14
<i>Стройнецька І. В.</i> Методи створення практико-орієнтованого середовища у процесі професійної підготовки економістів	15
Підсекція: Проблеми та перспективи розвитку підприємства в Україні	18
<i>Кузьменко О. Б., Кузьменко Б. П.</i> Критерії ефективності використання ресурсів аграрних підприємств	18
<i>Мельничук Л. С., Дранус В. В.</i> Особливості економічного управління підприємством в сучасних умовах господарювання	20

<i>Мицкевич Н. В., Мицкевич Д. І.</i> Напрями інноваційного розвитку агропродовольчого сектору економіки	23
<i>Семенчук І. М.</i> Управління стресом: підходи до регулювання	25
Підсекція: Проблеми ринку зземлі в умовах децентралізації в Україні	28
<i>Волчецький Р. В.</i> Економічні механізми розвитку туризму на рекреаційних територіях національних парків	28
<i>Горлачук В. В.</i> Модель економічного поступу українського села ..	30
<i>Чичкалюк Т. О.</i> Державний кадастр природних лікувальних ресурсів як основа удосконалення територіальної структури сфери туризму та курортів.....	32
Підсекція: Проблеми та перспективи бухгалтерського обліку в Україні	34
<i>Белінська С. М.</i> Феномен об'єкту оподаткування землекористування	34
<i>Бєлікова В. В.</i> Електронний документообіг: технічна сторона питання на прикладі програми «М.Е.Дос».....	37
<i>Бурлан С. А., Каткова Н. В.</i> Проблемні аспекти організації процесу формування інтегрованої звітності підприємства.....	39
<i>Великий Ю. В., Крючковська Т. О.</i> Внутрішній контроль і аудит в Україні	41
<i>Верланов О. Ю.</i> Основні проблеми страхування фермерських господарств в Україні.....	44
<i>Конєва Т. А.</i> Формування вартості капіталу суб'єктів господарювання в Україні	47
<i>Кравченко Т. В., Штаба М. С.</i> Features of using the accounting analytical mechanism of enterprises management.....	49

Нетудохата К. Л. Вплив макроекономічних чинників на діяльність ломбардів.....	51
Руда А. С. Вдосконалення кредитного ризик-менеджменту в банках.....	54
Руденко Н. О. Можливості визнання та оцінки нематеріальних активів та гудвілу.....	56
Підсекція: Економічна теорія та міжнародна економіка.....	59
Васильєв А. А. Генезис поняття зовнішньоторговельної безпеки країни.....	59
Войтович Н. В. Інтернаціоналізація міжнародного бізнесу.....	61
Ищенко Н. М. Особливості управлінської класифікації структурних підрозділів.....	63
Ляховець О. О. Відносини власності та модернізаційні перетворення.....	65
Палехова В. А. Структура державних видатків: світовий досвід та вітчизняні реалії.....	67
Прядко І. В. Інституціональне забезпечення інноваційної діяльності промислового сектору країни: стан та основні проблеми.....	70
Фертікова Т. М. Підходи до оцінки ефективності інститутів.....	72
Поляк Ю. Я. Актуальні проблеми розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні.....	75

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Редактор *Д. Стригіна*.
Технічний редактор *Д. Кардаш*.
Комп'ютерна верстка *Л. Бернацька*.
Друк, фальцювально-палітурні роботи *С. Волинець*.

Підп. до друку 23.05.2017.
Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсет.
Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 4,88. Обл.-вид. арк. 4,08.
Тираж 38 пр. Зам. № 5258.

Видавець і виготовлювач: ЧНУ ім. Петра Могили.
54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50-03-32, 8 (0512) 76-55-81, e-mail: rector@chmnu.edu.ua.

АДРЕСА ОРГКОМІТЕТУ:

ОЛЬВІЙСЬКИЙ ФОРУМ – 2017:
СТРАТЕГІЇ КРАЇН ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ
В ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРИ

XI Міжнародна науково-практична конференція

Чорноморський національний університет
імені Петра Могили,
вул. 68 Десантників, 10,
м. Миколаїв, 54003, Україна

Тел.: 8 (0512) 50–03–32,
8 (0512) 76–55–81,
8 (0512) 76-55-99,
факс: 50-00-69, 50-03-33,
E-mail: avi@chmnu.edu.ua
e-mail: rector@chmnu.edu.ua.

